

2009

Obuka Trenera

“Učestvovanje javnosti u mirovnim procesima –
Rezolucija Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1325“

Material za obuku

Projekt finansiran od strane:

UNIFEM za Centralnu i Istočnu Europu

Grosslingova 35 81109 Bratislava, Slovačka Republika

Tel: +421 2 59 337 160; Fax: +421 2 59 337 171

Website: www.unifem.sk

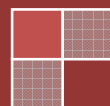
Organizacija koja sprovodi projekat:

Udruženje Žene Ženama

Derebent 41, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Tel: +387 33 219 640, 214 673; Fax: +387 33 219 640

E-mail: zene2000@zenezenama.org; Website: www.zenezenama.org

Sadržaj

Sadržaj

1. Rod i razvoj – koncepti
2. Rod, mir i sigurnost
3. Rod i mirovne operacije: PERSPEKTIVE UN-a
4. Mapiranje roda i analiza situacije
5. Više informacija o rodno osjetljivim politikama (GM)
6. Rješavanje konflikta, izgradnja mira i poslijeratne situacije
7. Napomene o rodu i oružanom konfliktu – kontekst
8. Vježba za radnu grupu

Pripremili:

Dr Eglantina Gjermeni

Dr Mihallaq Qirjo

Prevod: Stanislava Ninković

Qwertyuiopasdfghjklzxcvbnmqwert
yuiopasdfghjklzxcvbnmqwertyuiop
asdfghjklzxcvbnmqwertyuiopasdfg
hijklz: ' ' ' ' ' ' ' ' ' 'ijklzx
cvbn: **Koncept Roda i Razvoja** teffaf
szwe

Modul 1

Uiopasdfghjklzxcvbnmqwertyuiopa
sdfghjklzxcvbnmqwertyuiopasdfghj
kzxcvbnmqwertyuiopasdfghjklzxcv
bnmqwertyuiopasdfghjklzxcvbnmq
wertyuiopasdfghjklzxcvbnmqwerty
uiopasdfghjklzxcvbnmqwertyuiopa
sdfgadsrsrziljfd oipas drejfotjvijbg tfd
grek lloikhbcvdgrzhrhfrtyuiopasdfg
hijklzxcvbnmqwertyuiopasdfghjklzx
cvbnmqwertyuiopasdfgadsrsrziljfd
oipas drejfotjvijbg tfdghsfgfztradhh

Koncepti roda i razvoja

Rod nasuprot pola

- Rod je društvena konstrukcija ženskih i muških identiteta i karakteristika, zasnovanu na ulogama i odnosima koji su naučeni i učvršćeni putem društvenih struktura i kulturalnih normi.
- Rod predstavlja koncept koji se odnosi na sistem uloga i odnosa između žena i muškaraca koji su određeni političkim, ekonomskim, društvenim i kulturalnim kontekstom, a ne biologijom.

Rod nasuprot pola

- Pol je biološka klasifikacija kojom se određuje da li je ljudsko biće muško ili žensko na osnovu reproduktivnih organa.
- Pol se često miješa sa rodom, što je društvena konstrukcija muških i ženskih identiteta i karakteristika koja je zasnovana na društvenim ulogama i odnosima.

Rod nasuprot pola

- Rod određuje ono što se očekuje, dozvoljava i ocjenjuje kod muškarca ili žene u određenoj zemlji, kontekstu ili vremenskom periodu.
- Rod se često koristi za razumijevanje društvenih realnosti vezanih za muškarce i žene.
- Terminom „orodnjavanje“ (*eng. engendering*) se označavaju sva društvena i kulturalna „pakovanja“ u toku procesa socijalizacije koja su definisana za djevojčice i dječake od rođenja.

POL

- Pol je prirodan.
- Pol se ne može mijenjati.
- Pol je biološki. Odnosi se na moguće promjene u genitalnim organima i razlikama vezanim za njihove reproduktivne funkcije.
- Pol je univerzalan.

ROD

- Rod je društveno-kulturološki i stvoren od strane ljudskog bića.
- Rod se može mijenjati u različitim vremenskim periodima, od kulture do kulture, od porodice do porodice.
- Rod se odnosi na muške i ženske kvalitete, kao i na stilove ponašanja, uloge, odgovornosti, itd.

Neke od oblasti u kojima su rodne razlike izraženije

DRUŠTVO Razlike u posmatranju muškarca i žena u društvenim ulogama: muškarci se posmatraju kao glava porodice. Obezbijediti „hranu na stolu“ je njihova primarna odgovornost, dok žene moraju da rade sve kućanske poslove i da se brinu o djeci.

POLITIKA Razlike u načinima na koje se pretpostavlja da žene i muškarci dijele moć i vlast. Muškarci su više uključeni u međunarodnu politiku i na višim nivoima; žene su uključene u aktivnosti na lokalnom nivou koje su vezane za njihovu ulogu majki i kućanica.

Neke od oblasti u kojima su rodne razlike izraženije

OBRAZOVANJE Razlike u mogućnostima za obrazovanje i očekivanjima za djevojčice i dječake: finansijski resursi u porodici se prije daju za obrazovanje dječaka nego djevojčica, djevojčice moraju da imaju viši nivo obrazovanja da bi mogle da budu uključene u tržište rada.

EKONOMIJA Razlike između žena i muškaraca se ogledaju u različitom razvoju karijere, kontroli finansijskih i drugih proizvodnih izvora, kredita i pristupa zemlji i kući.

Rodni stereotipi

- Stereotipi su generalizacije i obrasci koji se odnose na kvalitet i karakteristike date kategorije i društvene grupe.
- Rodni stereotipi uključuju kvalitete nečije ličnosti, za koje se vjeruje da su tipične za muškarce i žene na različite načine. Takođe uključuju profesionalne i društvene uloge koje se smatraju svojstvenim za muškarce i žene.
- Formiranje stereotipa se odvija putem procesa socijalizacije koji traje cijeli život.
-

Proces socijalizacije

Prema Ruth HARLEY, socijalizacija se dešava putem sljedećeg procesa:

1. *Manipulacija* se odnosi na način na koji se odnosi prema djetetu.

Prema dječacima se odnosi kao prema snažnim i nezavisnim bićima od trenutka kada se rode. Fizička iskustva u ranom djetinjstvu su veoma važna za konstrukciju samo-opažanja kod dječaka i djevojčica.

2. *Kanalisanje* uključuje usmjeravanje pažnje muške i ženske djece prema objektima ili različitim aspektima objekata.

Putem ovog drugačijeg tretmana, interesovanja dječaka i djevojčica se različito kanališu, te oni razvijaju drugačije vještine, stavove, težnje i snove o sopstvenom životu. Zasnivanje bliskosti sa nekim objektom određuje orijentaciju za budući izbor.

3. *Verbalno etiketiranje* se takođe razlikuje za djevojčice i dječake. Studije su pokazale da verbalno etiketiranje doprinosi konstrukciji samo-identiteta kod djevojčica i dječaka, žena i muškaraca. Djeca uče da razmišljaju o sebi kao o muškarcima ili ženama, te se identifikuju sa ostalim muškarcima i ženama.

Članovi porodice kontinuirano direktno prenose aspekte rodnih uloga putem načina na koji govore, čak i kod veoma male djece.

4. *Izlaganje aktivnostima* u posljednjem procesu socijalizacije. Muška i ženska djeca se od ranog djetinjstva izlažu tradicionalnim muškim ili ženskim aktivnostima.

U zajednicama u kojima polovi ostaju odvojeni, djevojčice i dječaci žive u odvojenim prostorima, te su izloženi različitim aktivnostima. Djeca kroz ove procese sasvim nesvjesno opažaju značenje muškosti i ženskosti.

Egzaktnost rodnih stereotipa

Većina muškaraca zaista jeste borbenije, agresivnije i više okrenuto prema ispunjavanju dužnosti nego većina žena.

Pored toga, većina žena jeste više društveno senzitivna, kooperativnija i više okrenuta prema ljudima od muškaraca.

Ali naši stereotipi razlika između muškarca i žene su brojniji i jači od samih razlika. Upravo zbog toga je veoma teško definisati rodne stereotipe kao istinite ili stvarne.

Rodne uloge

1. Proizvodna uloga

Koncept vezan za proizvodnju roba i usluga na tržištu rada. Vezan je za rad kojeg obavljaju žene i muškarci za naknadu u novcu ili u naturi. To uključuje kako tržišnu, tako i proizvodnju za preživljavanje i vođenje domaćinstva sa korištenjem tržišne vrijednosti.

2. Reproduktivna uloga

Odnosi se na novorođena ljudska bića – aktivnost koju obavljaju samo žene (biološka reprodukcija), kao i neophodne aktivnosti brige i njege, neophodne za opstanak i osiguravanje kontinuiteta ljudske vrste (društvena reprodukcija). Takođe se tiče odgovornosti i domaćih zadataka vezanih za domaćinstvo, a koje obično obavljaju žene. U nekim društvima muškarci obavljaju domaće zadatke kao što su izgradnja kuće za sopstvenu porodicu.

3. Uloga zajednice

Odnosi se na sve one neophodne aktivnosti koje su potrebne za upravljanje i organizaciju života u zajednici. Upravljanje, organizacija i učestvovanje u kulturnim i društvenim festivalima, socijalnim i ostalim uslugama kao što su: putevi, škole, zdravstvene usluge, itd. predstavljaju aktivnosti zajednice. Pored toga, takođe se odnosi i na političke aktivnosti koje se sprovode na nivou zajednice, kao i na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou.

Rodno drvo (slojevi)

Korijen: norme i vrijednosti u kontekstu sistema ili institucije koje je jako teško promijeniti u vremenu i prostoru.

Stablo: politike, institucije, programi, procedure i sistemi koje su promjenjivi u vremenu i prostoru u kontekstu sistema ili institucije.

Lišće: rodna ponašanja ili prakse koja su vidljiva i prisutna u našem svakodnevnom životu, te se mogu lako mijenjati u vremenu i prostoru.

Žene u aktivnostima razvoja (ŽuAR)¹

- Pristup ŽuAR je poznat od početka sedamdesetih kao strategija za uključivanje žena u aktivnosti razvoja. Istraživanja i prikupljene informacije u toku „Decenije žena“ Organizacije ujedinjenih nacija (1975-1985) su istakla probleme postojećeg siromaštva i nepovoljnog položaja žena, kao i njihovu nevidljivost u procesu razvoja.
- Od tada su neki odgovori i intervencije politika okrenuli svoj fokus na žene kao specifičnu grupu, te su rezultirali transformisanjem problema žena kao perifernih „dodataka“ u glavne napore koji se ulažu u aktivnosti razvoja.
- ŽuAR politike i intervencije se uglavnom fokusiraju na proizvodne aktivnosti žena.

ŽuAR pristup u projektima i programima

- **Specifični su za žene (ŽuAR):** Projekti koji su isključivo kreirane za žene. U prošlosti su takvi pristupi bili mnogo kritikovani, kao i sama tendencija da se potrebe žena analiziraju odvojeno od potreba ostatka društva. Međutim, sveobuhvatna analiza rodni odnosa može da ukaže na potrebu intervencija specifičnih za žene u cilju nadoknađivanja za nejednakosti iz prošlosti.
- **Ženska komponenta (ŽuAR):** Projekti/aktivnosti koji obezbjeđuju odvojene resurse i aktivnosti za žene: generalno formulisani kao „dodatak“ nakon redovnog planiranja projekta. Takav pristup je obično zasnovan na pretpostavci da su

¹ eng. Women in Development (WID)

potrebe žena generalno iste kao i potrebe muškaraca, te se mogu ispuniti putem iste intervencije. Žene se i dalje analitički posmatraju kao posebna društvena kategorija.

Rod i razvoj (RiR)²

- RiR pristup je postao poznat krajem 1980. godine kao alternativa dominantnom ŽuAR pristupu. Zamišljen je kao rezultat analize društvenih odnosa između žena i muškaraca, te kao objašnjenje razloga zbog kojeg su žene bile i dalje marginalizovane u procesu razvoja.
- RiR se fokusira na nejednake odnose moći između muškaraca i žena u datom društvu. Ova perspektiva je usmjerena prema procesu razvoja koji transformiše rodne odnose, da bi se omogućilo da žene učestvuju u procesu razvoja pod jednakim uslovima kao i muškarci.
- RiR se bavi vezom između rodnih odnosa i nejednakih mogućnosti pristupa prirodnim, društvenim i ekonomskim resursima. Ovaj stav ne uzima u obzir žene, njihove uloge i ciljeve odvojeno od onih koje pripadaju muškarcima.

ŽuAR nasuprot RiR-u

- **Pristup:** Mogućnosti žena i muškaraca za dobijanje i korištenje resursa (hrana, krediti, tehnologija, itd.) ili usluga (obrazovanje, zdravstvo, itd.).

Prilika i mogućnost za dobijanje resursa nužno ne podrazumijeva da će ljudi imati moć da upravljaju ili kontrolišu dobiti proistekle od ovih aktivnosti.

Preporučljivo je da se napravi razlika između „*korištenja*“ i „*kontrole nad*“ resursima. Žene često imaju pristup zemlji, sjemenu i/ili kreditima, ali nemaju moć donošenja odluka u vezi sa tim resursima.

- **Kontrola** – u leksikonu razvoja se kontrola definiše kao kapacitet za donošene odluka u vezi sa resursima ili sa određenom situacijom. Važno je napraviti razliku između *pristupa* i *kontrole nad korištenjem resursa*, sa jedne strane, kao i *pristupa* i *kontrole nad dobiti* proistekloj iz mobilizacije resursa, sa druge strane. Čak i u slučajevima kada žene imaju pristup neograničenom korištenju resursa, nisu uvijek u mogućnosti da realizuju dobiti od tog korištenja.

Pristup nasuprot kontroli

Postoje tri glavne kategorije resursa:

1. Ekonomski/proizvodni resursi: zemlja, kredit, prihodi i zaposlenje.
2. Politički resursi: obrazovanje, političko zastupanje i upravljanje.
3. Vrijeme: suštinski resurs iz kojeg proizlazi sve više monetarne vrijednosti.

² eng. Gender and Development (GAD)

Jasno je da pristup ili kontrola prema i nad datim resursom nije isto.

Koncepti roda i razvoja

- **Rodni odnosi** – se tiču odnosa moći između žena i muškaraca, koji su izraženi spektrom aktivnosti i ponašanja, kao što je rodna podjela rada, rodne uloge, a takođe i vještine, stavovi, odlike ličnosti, različiti modeli ponašanja, itd. koji se pripisuju ženama i muškarcima.
- Rodni odnosi su:
 - **Određeni** – putem mreže odnosa i identiteta.
 - **Ostvareni** – putem ekonomskih, političkih i društvenih aktivnosti.
 - **Pod uticajem** – putem kaste, klase, starosti i religije.
 - **Koncepti roda i razvoja.**
 - **Diskriminacija.**

Različit tretman zasnovan na starosti, polu, etničnosti, religiji i ostalim faktorima, prije nego na individualnom uspjehu (Inter Press Service, 1996). Diskriminacija smanjuje mogućnosti za dobijanje pristupa prema resursima, zdravlju, obrazovanju i rukovodećim radnim mjestima.

Prema Konvenciji Ujedinjenih nacija za eliminaciju svih oblika diskriminacije nad ženama (CEDAW), diskriminacija se smatra isključivanjem, zabranom ili diferenciranjem zasnovanom na polu osobe, te je usmjerena prema uskraćivanju jednakih ljudskih prava u svim oblastima života.

Koncepti roda i razvoja

Rodna jednakopravnost

Ovaj princip zastupa da sva ljudska bića bez obzira na rasu, pol, religijsku pripadnost, politički status ili socijalno-ekonomski nivo moraju imati jednaka zakonska prava. U kontekstu međunarodnih ljudskih prava, pravni koncept rodne jednakopravnosti je potvrđen Univerzalnom deklaracijom za ljudska prava iz 1948. godine, a takođe i Konvencijom UN-a za eliminaciju svih oblika diskriminacije nad ženama (CEDAW) iz 1979. godine.

Koncept rodne jednakopravnosti je iznikao iz dubljeg razumijevanja nepravde koja je prisutna u svim segmentima društva. Tradicija praksi stereotipa i diskriminacije je rezultirala sistematskim obezvređivanjem stavova, aktivnosti i sposobnosti koje se pripisuju ženama. Njihovi negativni efekti nepovoljno utiču i na muškarce i na žene.

Rodna jednakopravnost nasuprot rodne jednakosti

Jednak tretman ne znači isti tretman

Lisica i ždral

Rodna jednakopravnost nasuprot rodne jednakosti

Rodna jednakopravnost se odnosi na istovjetnost i ravnomjernost količine, iznosa, vrijednosti i intenziteta donesenih odredbi i primijenjenih mjera za žene i muškarce. Jednakopravnost se obično može ozakoniti. Rodna jednakost se odnosi na obavljanje svega što je neophodno da bi se osigurala jednakopravnost ishoda u životnim iskustvima žena i muškaraca. Jednakost je teško ozakoniti: jednak tretman može da zadovolji kriterij jednakopravnosti, ali ne i jednakosti.

Jednakopravnost i održivi razvoj

U cilj postizanja sveobuhvatnog ljudskog razvoja, potrebno je zadovoljiti dva tipa jednakopravnosti:

1. Jednakopravnost za buduće generacije, čije interesi nisu predstavljeni standardnim ekonomskim analizama;
2. Jednakopravnost za ljude koji žive u ovom vremenu, a koji nemaju jednak pristup prirodnim resursima ili ekonomskim i društvenim dobrima.

Zapravo postoji određeni konflikt između ova dva tipa jednakopravnosti. Neki analitičari naglašavaju da pitanja životnih prilika u zemljama u razvoju ne mogu biti riješena bez smanjenja siromaštva, kao i bez apela na preraspodjelu bogatstva ili prihoda unutar jedne zemlje, a takođe i između bogatih i siromašnih zemalja.

Koncepti roda i razvoja

Uslovi života žena: Odnosi se na materijalne uslove života žena, u smislu prehrane, kvaliteta zdravlja, pristupa osnovnim potrebama i obrazovanju, koji se mogu poboljšati pružanjem hrane, zdravstvenih usluga, obrazovanja, itd.

Pozicija žena: Odnosi se na društveni i ekonomski status žena u odnosu na muškarce. Mjeri se, na primjer, putem razlika između žena i muškaraca u smislu plata i mogućnosti za zaposlenje, učestvovanja u zakonodavnim tijelima, ugroženosti zbog siromaštva ili nasilja, itd.

Indikatori pozitivnih promjena u poziciji žena

- Poboljšanja u pravnom statusu žena.
- Smanjenje nasilja nad ženama.
- Smanjenje institucionalne diskriminacije i pristrasnosti protiv žena.

- Povećanje kontrole žena nad sopstvenom plodnošću.
- Povećanje javne osviještenosti o ženskim pitanjima.

Indikatori pozitivnih promjena u životnim uslovima žena

- Povećanje nivoa prihvaćenosti žena kao donositeljica odluka u zajednici od strane žena i muškaraca.
- Veća lična i ekonomska nezavisnost i samopouzdanje kod žena.
- Povećanje nivoa uključenosti žena u ličnom, porodičnom i razvoju zajednice.
- Nove, vidljivije i efikasnije ženske organizacije.
- Poboljšanje zdravlja kod žena i djece.

Koncepti roda i razvoja

Oснаživanje (u smislu povećanja ovlasti): Proces putem kojeg žene i muškarci koji se nalaze u nepovoljnim pozicijama pojačavaju svoj pristup znanju, resursima, ovlastima za donošenje odluka, te povećavaju nivo osviještenosti za učestvovanje u aktivnostima svojih zajednica, da bi dostigli nivo kontrole nad sopstvenim životnim prilikama.

Razvoj

1. Razvoj je u principu povezan sa dobrobiti ljudskog bića. Prema tome, njegov glavni cilj nije ekonomski rast ili poboljšanje materijalne produktivnosti (Naila Kebeer – Institut za razvojne studije, Sussex).
2. Razvoj predstavlja proces putem kojeg žene i muškarci sa različitim nivoom podrške izvana, povećavaju svoje mogućnosti za poboljšanje kvaliteta života (WFP – Svjetski program hrane – Rodni rječnik).

Praktične rodne potrebe

- Kratkoročne, neposredne (npr. čista voda, hrana, smještaj, prihod);
- Žene mogu da identifikuju svoje osnovne potrebe kad se to od njih traži;
- Uključivanje žena kao korisnica/učesnica;
- Problemi se mogu riješiti putem konkretnih i specifičnih ulaznih sredstava, obično ekonomskih sredstava (npr. pumpe za vodu, sjeme, krediti, zapošljavanje);
- Donose korist za životne uslove nekih žena;
- Pružaju potencijalan uspjeh za poboljšavanje uslova kod nekih žena.

Strateške rodne potrebe

- Dugoročne;

- Zajedničke za sve žene (npr. ugroženost od fizičkog nasilja, zakonska ograničenja na prava za posjedovanje ili nasljeđivanje imovine, poteškoće u dobijanju pristupa visokom obrazovanju).
- Žene nisu uvijek u poziciji da prepoznaju izvore ili osnovu njihovih strateških nepogodnosti ili ograničenja;
- Rješenja moraju da uključuju žene kao aktivne aktere;
- Moraju se rješavati putem podizanja svijesti, obrazovanja i političke mobilizacije na svim nivoima društva;
- Poboljšavaju poziciju SVIH žena u društvu;
- Imaju potencijal da transformišu ili fundamentalno promijene jedan ili više aspekata u životu žena (što se naziva: „*potencijal za transformaciju projekta/politike*“)
- Praktične rodne potrebe nasuprot Strateških rodni potreba

PRP

- Predstavljaju ono što ljudi trebaju ili imaju da bi izvršili svoje uloge lakše i efikasnije.
- Ne zahtijevaju promjenu u vezi sa rodni ulogama, već samo koherentnost između uloga i kulturalnih uzoraka.

SRP

- Predstavljaju ono što žene i muškarci trebaju da bi izjednačili svoju poziciju ili status jednih u odnosu na druge.
- Imaju tendenciju da se odnose na društvene odnose između žena i muškaraca.
- Zadovoljenje ovih potreba znači da su žene i muškarci u mogućnosti i slobodni da definišu sopstvene uloge i odgovornosti.
- Praktične rodne potrebe nasuprot Strateškim rodni potrebama.

PRP

- Imaju tendenciju da se lakše identifikuju zbog pripisanih rodni uloga za žene i muškarce.
- Rješavanje PRP-a ne osigurava da će se zadovoljiti i ostale potrebe, niti da će se pristup prema zadovoljenju ovih potreba održati.

SRP

- SRP su manje vidljive i očigledne od PRP.
- Rješavanje SRP zahtjeva dugoročno djelovanje zbog toga što traže promjene u stavovima, ponašanju i strukturama moći.
- Rješavanje SRP doprinosi većem zadovoljenju praktičnih potreba.
- Obradivanje ili rješavanje ovih potreba može naići na otpor i kod žena i kod muškaraca.
- Situacija rodnog razvoja.

Indeks rodnog razvoja (IRZ)³ mjeri jednakopravnost između žena i muškaraca, sa stanovišta njihovih osnovnih mogućnosti i životnih uslova. Zasniva se na istim varijablama kao i LJRI (Ljudski razvojni indeks⁴): očekivani prosjek životnog vijeka, obrazovanje i prihod. IRZ prilagođava prosječno ostvarenje tako da odražava nejednakosti između žena i muškaraca u sljedećim dimenzijama:

- Dug i zdrav život, koji se mjeri putem očekivanog prosjeka životnog vijeka po rođenju.
- Znanje, koje se mjeri putem stope pismenosti odraslih i kombinacije primarnog, sekundarnog i tercijarnog omjera upisa u škole.
- Pristojni uslovi života, koji se mjere procjenom zarađenog prihoda (*Izvor: NDHR Albanija, 2005*).
- Situacija rodnog razvoja

Mjere za rodno osnaživanje (MRO)⁵ se fokusira na mogućnosti koje se pružaju ženama da pokažu svoje vještine i da aktivno učestvuju u političkom i ekonomskom životu, kao i u donošenju odluka. Posebno istražuje učestvovanje žena u političkom, ekonomskom i profesionalnom životu. Fokusirajući se na mogućnosti za žene prije nego na njihove kapacitete, MRO obuhvata rodnu nejednakost u tri ključne oblasti:

- Učestvovanje u političkim aktivnostima i moć za donošenje odluka, izmjereno putem udjela žena i muškaraca na parlamentarnim pozicijama.
- Učestvovanje u ekonomskim aktivnostima i moć za donošenje odluka, izmjereno putem dva indikatora – postotak učestvovanja žena i muškaraca na profesionalnim i tehničkim pozicijama.
- Moć nad ekonomskim resursima, izmjereno procjenom zarađenog prihoda žena i muškaraca.

³ eng. Gender Development Index (GDI)

⁴ eng. Human Development Index (HDI)

⁵ eng. Gender Empowerment Measure (GEM)

Rodno osviještene strategije⁶ u političkim procesima

Rodno osviještene strategije: predstavljaju (re)organizaciju, poboljšanje, razvoj i procjenu procesa politike, tako da se perspektiva rodne jednakopravnosti inkorporira na svim nivoima i u svim fazama od strane aktera koji su obično uključeni u donošenje politika.

Istorija rodno osviještenih strategija

- Koncept rodno osviještenih strategija je ustanovljen nakon Treće svjetske konferencije za žene u Nairobiju 1985. godine kao opšte strategije za obrađivanje ideja koje su predstavljene na konferenciji unutar rada UN-a.
- Godine 1986. je formalno odlučeno da će UN integrisati perspektivu rodne jednakopravnosti u sve razvojne programe.
- Četvrta konferencija za žene u Pekingu (1995) je zaključena sa „Platformom za akciju“, koja sadrži pregled jednakopravnosti na globalnom nivou. Od vlada i ostalih institucija je zatraženo da promovišu aktivnu i vidljivu Politiku za rodno osviještene strategije.
- Od 1995. godine su rodno osviještene strategije uključene i u politiku EU, formalizovanjem unutar članova 2 i 3 Amsterdamskom sporazuma.

Međutim, osim samog obavezivanja na rodno osviještene strategije, nije ustanovljen bilo kakav pravac ili metode o tome „na koji način će rodno osviještene strategije“ biti razvijene.

Važnost rodno osviještenih strategija

- One su alat za postizanje rodne jednakopravnosti i jednakosti.
- Služe da ljudi (žene i muškarci) čine dio procesa za donošenje odluka.
- Vode ka boljem upravljanju.
- Uključuju žene i muškarce, te u potpunosti primjenjuju ljudske resurse.
- Čine da rodna jednakopravnost postane očigledna u društvu.

⁶ Kako se u dosadašnjoj praksi korištenja termina „gender mainstreaming“ pokazalo da ga je veoma teško prevesti u duhu lokalnog jezika, te da ne postoji konsenzus za korištenje jedinstvenog termina, ovaj termin se često ostavlja na engleskom jeziku ili se prevodi kao „rodno osjetljive politike“, „rodno osviještene politike“, „mjere za promovisanje rodne ravnopravnosti“, itd. U kontekstu ovog materijala koristimo termin „rodno osviještene strategije“ (prim. prev.)

Neophodni uslovi za primjenu rodno osviještenih strategija

- Politička volja i predanost;
- Postojanje specifičnih politika o rodnoj jednakopravnosti;
- Postojanje odvojenih rodnih podataka;
- Postojanje studija o rodnim pitanjima;
- Finansijska sredstva;
- Obučeno osoblje i stručnjaci/kinje, uključujući i rodne stručnjake/kinje;
- Uspostavljanje veza i suradnja sa svim učesnicima/cama.

Kada i gdje može početi uvođenje rodno osviještenih strategija u politike?

- Sve faze procesa donošenja politika su važne, ali je faza planiranja od suštinskog značaja kada se donose odluke.
- Najosjetljivija područja su: tržište rada, obrazovanje, društveni život, porodica, itd.
- Uvođenje rodno osviještenih strategija u politike bi trebalo da se dešava na svim nivoima. Nivo lokalne vlade ima naročitu važnost, jer se tu donose odluke koje direktno utiču na ljudska bića.

Neke poteškoće u primjeni rodno osviještenih strategija

- Prekidanje specifičnih politika prema ženama opravdavajući to sa rodno osviještenim strategijama.
- Ograničavanje koncepta na dvije odvojene kategorije muškarac – žena, ne uzimajući u obzir njihove uzajamne veze.
- Nedostatak alata i tehnika za primjenu rodno osviještenih strategija.
- Nedostatak obuke za sve učesnike/ce u procesu.

Rodno osviještene strategije u donošenju odluka

- Korištenje istraživanja za definisanje i rafinisanje problema;
- Postavljanje konkretnih ciljeva za rodno-izbalansirano učešće;
- Postavljanje kvota za pozitivnu diskriminaciju;
- Promovisanje okruženja koja su prilagođena ženama;
- Osnivanje „Ženskih saveza“, kao i „Rodnih saveza“;
- Osnivanje i jačanje Nacionalnog mehanizma za rodnu jednakopravnost;

- Osnivanje komisija za rodna pitanja;
- Priprema Godišnjeg izvještaja o rodnim pitanjima;
- Promocija pozitivnih modela;
- Obuka žena za povećanje nivoa njihovog učešća u političkom životu;
- Rodno osviještene strategije u zdravstvenom sektoru;
- Restruktuiranje ljudskih resursa;
- Istraživanja i studije;
- Obuka o rodnoj osjetljivosti kod medicinskih radnika/ca.

Rodno osviještene strategije u obrazovnom sektoru

- Dodatna istraživanja;
- Promjene u nastavnom planu i programu;
- Plansko zapošljavanje novog osoblja i stimulacija;
- Kampanje i podizanje svijesti.

wertyuiopasdfghjklzxcvbnmqwerty
uiopasdfghjklzxcvbnmqwertyuiopa
sdfghjklzxcvbnmqwertyuiopasdfghj
klzx zxcv
bnm amq
wert erty
uiop opa
sdfg lfgjhj
klzxcvbnmqwertyuiopasdfghjklzxcv
bnmqwertyuiopasdfghjklzxcvbnmq
wertyuiopasdfghjklzxcvbnmqwerty
uiopasdfghjklzxcvbnmqwertyuiopa
sdfghjklzxcvbnmqwertyuiopasdfghj
klzxcvbnmqwertyuiopasdfghjklzxcv
bnmqwejnmqwertyuiopasdfghjklzx
cvbnmqwertyuiopasdfghjklzxcvbn
mqwertyuiopasdfghjklzxcvbnmqw

**Rod i mirovne
operacije: Perspektive
UN-a**

Modul 2

ROD I MIROVNE OPERACIJE: PERSPEKTIVE UN-a

CILJ PREZENTACIJE:

- jačanje mirovnih operacija;
- pomoć mirotvorcima da integrišu rodnu osviještenost u svim svojim aktivnostima.

SPECIFIČNI CILJEVI:

- Pokazati na koji način se veze između muškaraca i žena, kao i njihove rodne uloge i odgovornosti mijenjaju pod uticajem sukoba.
- Razviti vještine za organizovanje različitih potreba, kapaciteta i očekivanja žena i muškaraca unutar lokalne populacije.
- Osvijestiti mirotvorce o rodnim implikacijama njihovih aktivnosti.

SILOVANJE

Procijenjeno je da je u Ruandi 1994. godine u genocidu svaka odrasla žena i djevojčica iznad dobi od 12 godina koja je preživjela masakr bila silovana.

ŠTA JE ROD?

Na koji način se razlikuje od POLA?

POL	ROD
Biološki	Politički
Prirodan	Kulturalni
Esencijalan	Konstruisan
Tijelo	Um
Ono šta smo	Ono šta radimo
Fiksna, stabilna	Mobilna, varijabilna
Koherentna	Nekoherentna
Prije nastanka društva	Društveni
Neistorijski	Istorijski

O ČEMU SE RADI KADA GOVORIMO O RODU?

- Rod opisuje društvene uloge i veze između muškaraca i žena.
- Rod se mijenja tokom vremena, te je drugačiji u različitim kulturama.
- Rod utiče na sve aspekte života – ekonomski, politički i društveni.

O ČEMU SE RADI KADA GOVORIMO O RODU?

- Rod pokazuje ono šta očekujemo da bi muškarci i žene trebali da rade i kako očekujemo da se ponašaju.
- Rod utiče na muškarce i žene u porodici, društvu i naciji/državi.
- Rod se tiče toga na koji način se moć koristi i dijeli.
- Rod i pol.
- Pol se tiče bioloških karakteristika – biti žensko ili muško.
- Rodne uloge se klasifikuju putem roda, tako što je ta klasifikacija društvena, a ne biološka.
- Rodne uloge određuju pristup pravima, resursima i mogućnostima.

RODNA ANALIZA NAM POKAZUJE...

- Ko je ugrožen i u najčešćem slučaju trpi nasilje,
- Na koji način su (ili nisu) sposobni da se oporave,
- Ko treba zaštitu (i zašto),
- Koje su različite snage i slabosti,
- Šta žene i muškarci rade da bi preživjeli,
- Ljudska prava i mirovne operacije,
- Koncept UN-a o ljudskim pravima,
- Instrumenti, standardi, norme i mjere zaštite međunarodnih ljudskih prava,
- Primjenjivost ljudskih prava u očuvanju mira i uloga ljudskih prava kod mirotvoraca,
- Koncept UN-a o ljudskim pravima.

Uobičajeni standard ostvarivanja je zasnovan na principima:

Univerzalnosti – odnosi se na sve,

Nedjeljivosti – ne kao odlazak u kupovinu i biranja čega god hoćete,

Jednakost – sva prava imaju jednaku vrijednost,

Nediskriminacija – proističe iz principa jednakopravnosti.

Instrumenti, standardi i monitoring međunarodnih ljudskih prava,

UN-ova povelja

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima

Pakt o civilnim i političkim pravima

Pakt o ekonomskim, društvenim i kulturalnim pravima

Konvencija o pravima djeteta

Konvencija o eliminaciji svih oblika nasilja nad ženama (CEDAW)

Rodno zasnovano nasilje

Seksualno nasilje nad ženama i djevojčicama

Muškarci takođe trpe seksualno zlostavljanje u konfliktima.

Žene su izložene seksualnom sakaćenju, trudnoći, polno prenosivim bolestima, te izopštavanjem iz društva i nemogućnosti da se udaju kao posljedice toga.

Naročito su ugrožene u logorima za izbjeglice i raseljena lica.

RODNA PERSPEKTIVA – U TOKU KONFLIKTA

Pogoršavajući uslovi

Umjesto da idu u školu, djeca rade u ratu.

Ratna ekonomija doprinosi prostituciji i eksploataciji.

Izolovanje starije populacije

Poremećaj zdravstvenog sistema vodi do neželjene trudnoće i smrtnosti trudnica.

Porast u invaliditetima (djece i žena) i opasnosti od mina.

Post-traumatski poremećaji prouzrokovani stresom.

RODNA PERSPEKTIVA – NAKON KONFLIKTA

Socijalne usluge oštećene i uništene

Promjena u omjeru ženske/muške populacije

Promjena rodne podjele rada

Porast urbanog i nasilja u porodici

Problemi raseljenosti i ponovnog ujedinjenja

Fokus demobilizacije na veteranima/kama

Kontinuirani mirovni procesi

Izborni fokus

Rod, post-konfliktna društvena integracija: povratnici/ce

Mogu naići na neprijateljski stav prilikom vraćanja kući

Izopštavanje iz društvenih mreža

Teškoće u pronalaženju pomoći prilikom obnavljanja kuća, polja i dječje njege.

Moguće je dobijanje novih vještina i povjerenja.

Zaključak: Šta je rod?

Unutar populacije ljudi su različito pogođeni konfliktom.

Rodne razlike utiču na to kako ljudi iznalaze načine za opstanak.

Raseljavanje utiče na odnose između muškaraca i žena unutar populacije.

Ljudska prava uključuju prava koja su specifična za žene i djecu.

Žene moraju biti zastupljene u mirovnim sporazumima.

Žene i muškarci moraju dati doprinos za ostvarivanje političke stabilnosti.

I NA KRAJU, SIGURNOST JE...

Za SVE

qwertyuiopasdfghjklzxcvbnmqwert
yuiopasdfghjklzxcvbnmqwert
asdfghjklzxcvbnmqwert
hijklzxcvbnmqwert

cvb: **Rješavanje konflikta,** vbn
mqv **izgradnja mira i** 1qwe
rtyu **post-konfliktne situacije** tyuio
pasd asdf

ghjk Modul 3 _hijklz
xcvbnmqwert
mqrt
rtyuio
pasdfghjklzxcvbnmqwert
ghijklzxcvbnmqwert
xcvbnmqwhmqrt
xcvbnmqwert
mqrt
mqrt

Rješavanje konflikta, izgradnja mira i post-konfliktne situacije

Šta je problem? Koji je cilj?

Rezolucija Savjeta bezbjednosti 1325 pojašnjava da u toku perioda rješavanja konflikta i mirovnih pregovora, vlade i društva moraju uzeti u obzir rodne dimenzije u pregovorima o uslovima sklapanja mira i rekonstrukcije njihove društvene strukture.

Pregovaranje o miru

Žene su u mnogo slučajeva pokazale veliku hrabrost u intervenisanju u konfliktima kao mirotvorke, te su često bile i veoma efikasne u tome.

Međutim, žene su i dalje nedovoljno zastupljene na višim medijatorskim pozicijama za rješavanje konflikta u formalnim mirovnim pregovorima.

Da bismo bolje razumjeli problem isključivanja žena kao pregovaračica, ne bismo se trebali fokusirati na žene, već bismo trebali analizirati poštovanje koje osjećamo prema društvenoj, kulturalnoj i ekonomskoj moći koju upotrebljavaju stariji muškarci u globalnom poretku.

Doprinosi koje daju žene koje su aktivno uključene u izgradnju mira i rješavanje konflikta se moraju priznati i ohrabriti na rukovodećem nivou, a ne samo u najširim slojevima.

Žene zaista donose različita pitanja na sto:

- ✘ različite vizije o tome kako bi se trebala podijeliti moć;
- ✘ važna pitanja vezna za rod, kao što je rodno zasnovano nasilje;
- ✘ fokus na domaćinstva koje vode same žene, a često ostaju same kao posljedica rata;
- ✘ i pitanja koja se nalaze u centru problema ostvarivanja trajnog mira i stabilnosti;
- ✘ kao što je promovisanje ljudskih prava, obrazovanje, pružanje socijalnih usluga, kao i pitanja bezbjednosti.

Uključivanje ovih pitanja može samo da posluži za učvršćivanje šanse za trajni mir, pošto se bave jačanjem društva i suprotstavljanjem marginalizaciji.

Vraćanje na staro ili nagovještavanje novog?

Društveni prevrat izazvan putem sukoba može katalizirati nastanak novih rodnih uloga, npr. *dva svjetska rata u prvoj polovini dvadesetog vijeka su prouzrokovala da žene postanu dio formalne radne snage u nezapamćenom broju.*

U drugim dijelovima svijeta su žene predstavljale moćne glasove i silu u slobodarskim pokretima.

Međutim, kada se bitka izbori i dobije, u većini slučajeva su vršeni pokušaji da se ponište novo nastale situacije pojačane jednakopravnošću, te da se vrati na „normalan poredak stvari“.

Ponovna integracija veterana/ki

Ako su žene bile uključene u bitku, vrlo je vjerovatno da su doživjele veći nivo jednakopravnosti sa muškarcima, te bi time bilo mnogo teže za njih da se vrate u zajednice u kojima i dalje dominiraju tradicionalne rodne uloge.

U isto vrijeme, činjenica da su žene aktivno učestvovala u kao borkinje bi se trebala iskoristiti za promovisanje njihovog pojačanog učešća u rekonstruisane vojne i civilne bezbjednosne službe.

Ciljevi po ovom pitanju su: promovisanje i osiguravanje „**orodnjenog mira**“ u procesima izgradnje mira; kao i priznavanje rodnih potreba zajednica u kojima se ponovo integrišu veterani/ke, kao i samih veterana/ki.

Zašto se uopšte truditi oko toga?

Kredibilitet: Mir kojim se jednako ne priznaju potrebe i prava muškaraca i žena nije „orodnjeni mir“ – te nije ni istinski demokratski niti vjerodostojan, te se konačno može pokazati kao neodrživ.

Kvaliteta života: Jednaka pažnja koja se posvećuje potrebama muškaraca i žena u post-konfliktnoj rehabilitaciji će osigurati da svi članovi/ce u društvu mogu da obnoviti svoje živote na najefikasniji, najefektivniji i nenasilan način.

Lančana reakcija: Uslovi mirovnih pregovora će uveliko da postave parametre rekonstrukcije. Prema tome, od suštinskog značaja je da se uzmu u obzir rodne potrebe i prava muškaraca i žena, te da se efektivno promoviše veći nivo učestvovanje žena u strukturama rukovođenja i bezbjednosti.

Moguće intervencije i ulazne tačke.

Priznavanje silovanja kao ratnog zločina: Jedan dio osiguravanja „orodnjenog mira“ znači da će oni koji su odgovorni za vršenje ratnih zločina zasnovanih na rodu biti dovedeni pred sud. Silovanje jeste zločin protiv čovječnosti. Nezakonito je i počiniteljima se mora suditi i moraju se propisno kazniti. Moguće intervencije i ulazne tačke.

Promocija žena kao graditeljki mira: Oni koji su odgovorni za pregovore o miru bi trebali osigurati da iskoriste specifična znanja i iskustva žena, te da ih uključe u pozicije autoriteta unutar procesa mirovnih pregovora.

Kao što je to zatraženo u SCR 1325, situacija žena bi se trebala obrađivati u svim mirovnim pregovorima, a rodna jednakopravnost mora da formira osnovu za sve procese rekonstrukcije i razvoja.

To znači da će obavezivanje na rodne obaveze u pismenoj formi trebale biti uključene u sve sporazume i ustave koji se sastavljaju. Moguće intervencije i ulazne tačke.

Integracija rodne perspektive unutar programa za obrazovanje o izgradnji mira i toleranciji: svi programi koji su finansirani od strane donatora ili svi državni programi za izgradnju mira i tolerancije bi trebali eksplicitno da uključe komponente orodnjenih dimenzija mira.

Rodni stručnjaci/kinje i aktivisti/kinje bi se trebali pozvati da daju svoj doprinos u formulisanju i implementaciji takvih aktivnosti.

Rad sa omladinom je naročito važan po tom pitanju, te bi ovaj segment eksplicitno trebalo ohrabruje rodnu jednakopravnost.

qwertyuiopasdfghjklzxcvbnmqwert
yuiopasdfghjklzxcvbnmqwertyuiop
asdfghjklzxcvbnmqwertyuiopasdfg

hijkl **Mapiranje roda i analiza** ijklzx
cvbn **situacija** cvbn

mqw nqwe

Modul 4

rtyuio pasdfghjklzxcvbnmqwertyuio
pasdfghjklzxcvbnmqwertyuiopasdf
ghjklzxcvbnmqwertyuiopasdfghjklz
xcvbnmqwertyuiopasdfghjklzxcvbn
mqwertyuiopasdfghjklzxcvbnmqwe
rtyuio pasdfghjklzxcvbnmqwertyuio
pasdfghjklzxcvbnmqwertyuiopasdf
ghjklzxcvbnxcvbnmqwertyuiopasdf
ghjklzxcvbnmqwertyuiopasdfghjklz
xcvbnmqwertyuiopasdfghjklzxcvbn

MAPIRANJE RODA I ANALIZA SITUACIJE

Rodne nejednakosti se mogu naći duboko ukorijenjene u našim društvima, a da često nisu ni vidljive. Glavni cilj Rodne analize jeste učiniti vidljivim te razlike između žena i muškaraca. Osim toga, ovom analizom se istražuju uzroci i posljedice, s ciljem da se oni pravilno obrade unutar politika.

Šta je rodna analiza?

- Načelna dimenzija analize politike;
- Procjena uticaja koje javne politike imaju na žene i muškarce;
- Dokazivanje činjenice da politike nisu rodno neutralne u orodnjenim društvima.

Glavni cilj jeste prikupiti kvantitativne i kvalitativne podatke i ostale informacije koje će pomoći u donošenju odluka koje bi bile u najboljem interesu za žene i muškarce.

Odabir **metoda** koje želimo da primijenimo za Rodnu analizu nije lako pitanje za odgovoriti iz razloga što ne postoje jasne smjernice o tome koje metode odgovaraju kojim projektima/strategijama. Postoje dvije glavne vrste metoda: *kvantitativne i kvalitativne*. Ova podjela se odnosi upravo na vrstu znanja koje se generiše putem ove dvije različite metode. Kvantitativne metode daju odgovore koji se uvode u obliku iznosa ili veličina. Kvalitativne metode daju kompleksnije informacije.

Metoda 4R⁷ se koristi kao pomoć pri vršenju istraživanja i analiza za datu operaciju iz perspektive rodne jednakopravnosti. Ona daje opštu sliku o tome na koji način se određena operacija vodi i finansira u sadašnjem vremenu, te o tome koje su promjene potrebne za ispunjavanja različitih potreba žena i muškaraca. Analizom se traži odgovor na pitanje: Na koji način možemo poboljšati stvari?

Ideja ove metode je da će rodni uzorci koje otkrijete formirati osnovu za diskusiju sa onima koji vode operaciju. Na koji način možemo formulisati viziju i nove ciljeve za naš rad kada posmatramo operaciju sa perspektive rodne jednakopravnosti? Šta moramo promijeniti da bi smo ostvarili ciljeve? Korištenjem *metode 4R* moguće je obezbijediti:

⁷ Originalna 3R metoda je izrađena u projektu nazvanom JämKom, kojeg je sprovodila Švedsku udruženje lokalne uprave krajem devedesetih.

- informacije o zastupljenosti žena i muškaraca u različitim dijelovima organizacije/institucije/programa i na svim nivoima;
- informacije o tome na koji način su ženama i muškarcima raspodijeljeni resursi;
- predodžbu o rodnim uzorcima koji su prisutni u organizaciji programu, kao i njihov uticaj;
- plan za ispravljanje nedostataka.

Prvo „R“: reprezentovanje

Prvi dio analize čini kvantitativno mapiranje načina na koji su muškarci i žene reprezentovani/zastupljeni u opštini. U ovom dijelu analize se istražuju pozicije koje zauzimaju žene i muškarci. U skladu s tim je potrebno postaviti konkretno pitanje: koliko ima žena/djevojčica i koliko ima muškaraca/dječaka? Odgovori bi trebali da daju sliku rodne zastupljenosti na svim nivoima procesa donošenja odluka i različitih dijelova operacije, npr. među donosiocima/iteljicama odluka, osobljem, korisnicima/icama, preduzetnicima/cama, kandidatima/kinjama za posao, itd.

Ko donosi odluke?

Da bismo odgovorili na opšte pitanje koliko žena i koliko muškaraca, moramo prvo odrediti ko su učesnici/ce u procesu donošenja odluka. Ovdje je cilj odrediti stepen u kojem su žene i muškarci zastupljeni u procesu donošenja odluka. Potrebno je posmatrati formalne i neformalne procese za donošenje odluka. Trebamo istražiti oba ova procesa da bi se precizno odredilo gdje leži stvarna moć za donošenje odluka.

Ko sprovodi odluke?

U ovom dijelu se opisuje gdje se odluke sprovode – u kojim tijelima, na kojim nivoima i od strane kojih pojedinaca/iki. To mogu biti ljudi koji rade u odjeljenjima lokalne uprave, u nekom udruženju ili u firmi. Takođe se može odnositi i na osoblje koje radi u biroima za zapošljavanje ili medicinskim centrima. Kakva je rodna zastupljenost unutar tih odabranih grupa?

Ciljne grupe – ko je korisnik/ica ili /klijent/kinja?

Koja je ciljna grupa određene aktivnosti? U primjeru rada na regionalnom razvoju, suštinsku ciljnu grupu predstavlja ukupna populacije jedne regije. U takvim slučajevima, važno je biti svjestan rodnih uzoraka u toj regiji. Ko su te žene i muškarci? Na koji način

su oni/one zastupljeni u različitim javnim i privatnim sferama, kompanijama, profesijama?

Drugo „R“: resursi

Drugi dio analize predstavlja kvantitativno mapiranje načina na koji se raspodjeljuju i koriste resursi. U ovom dijelu analize je potrebno postaviti sljedeće pitanje: na koji način su naši zajednički resursi – novac, područje rada, vrijeme – raspodijeljeni između muškaraca i žena? Odgovori nam pokazuju kako su resursi unutar određene aktivnosti raspodijeljeni prema rodu.

Ko dobija šta?

Primjeri faktora koje možete ispitati su:

1. vrijeme
2. kancelarije/prostorije
3. novac
4. informacije/sastanci
5. rad na razvoju.

Vrijeme

- Koje stavke i koji aspekti mogu da zauzimaju vrijeme na sastancima i u toku obrade, pripreme i istraživanja određenog pitanja?
- Kome je dozvoljeno da zauzima vrijeme – npr. kao govornika/ica?
- Na koga utiču pitanja koja zauzimaju vrijeme?
- Da li vidite neke rodno povezane uzorke u tome čemu i kome se daje prioritet po pitanju vremena?

Prostor

Na koji način žene i muškarci koriste javni prostor? Na koji način je, na primjer, raspodijeljen pristup sportskim objektima, zemljištu za razvoj novih poslova, učionicama za obuku, itd.?

Novac

Kakva je raspodjela direktnih isplata – ne samo plata, već i ostalih vrsta podrške, kao što su zajmovi i grantovi, operativni troškovi (uključujući i troškove za vrijeme i prostor u formi osoblja i prostorija).

Informacije

- Koje su informacije važne za aktivnog učesnika u projektu ili za neku aktivnost?
- Ko prima važne informacije? Ko saznaje šta i kada? Na koji način različite grupe dobijaju informacija i kada? Da li se to dešava na početku procesa ili kasnije; i u kojem formatu?
- Na koliko sastanaka se pozivaju različite grupe? Koji rodni uzorci se mogu primijetiti u grupama? Da li je nekim grupama dozvoljeno da učestvuju u više sastanaka nego ostalim?
- Kakva je zastupljenost žena i muškaraca u „važnim“ grupama?

Rad na razvoju

Kakva vrsta rada na razvoju se sprovodi u projektu/aktivnosti, na primjer, u formi obuke, trgovinskih sajmova, studijskih posjeta, istraživanja ili projektnog planiranja?

Treće „R“: realni uslovi – analiza stanja

R3 daje odgovore na pitanje: koji su to razlozi za rodnu distribuciju zastupljenosti i raspodjele resursa? Pod kojim uslovima su žene i muškarci u mogućnosti da utiču na izradu i korištenje određene aktivnosti? Zastupljenost i resursi se tiču kvantiteta. Ko ima pristup čemu? „Realni uslovi“ predstavljaju kvantitativnu materiju aktivnosti. Ideja toga jeste da će uzorci postati jasni putem istraživanja iz prva dva „R“ – uzorci koji će zatim uputiti na pitanja o tome zašto su stvari onakve kakve jesu. Ovdje se fokusiramo na samu operaciju ili aktivnost, tj. sadržaj proizvedenih usluga. Kakva je stvarnost i da li je usklađena sa trenutnim ciljevima? Zatim se postavlja pitanje: ko dobija šta i pod kakvim uslovima?

Kakva je situacija u našoj operaciji?

- Kakve rodne uzorke vidimo?
- Čije potrebe se zadovoljavaju?
- Može te li vidjeti da li je aktivnost izrađena na osnovu norme koja favorizuje jedan rod nad drugim?

- Da li se interesi, mogućnosti i želje žena i muškaraca ispunjavanju u jednakom stepenu?

Na koji način aktivnost rješava pitanja rodne jednakopravnosti?

- Da li se aktivnost obavlja na osnovu roda korisnika/ce ili /klijenta/kinje?
- Da li žene i muškarci, kao pojedinci i grupe, nailaze na različite zahtjeve i očekivanja vezana za stereotipne predodžbe o rodu?
- Šta predstavlja „rodni ugovor“ unutar aktivnosti? Pod „rodnim ugovorom“ podrazumijevamo prevladavajuće norme i vrijednosti koje dovode do toga da se neki zadaci definišu kao „muški“, a neki kao „ženski“.

U smislu „realnih uslova“ – normi koje vode aktivnost – ne postoje jednostavni faktori koji se mogu izmjeriti. Potreban je analitički pristup i otvorena diskusija. To bi se trebalo sprovesti na osnovu poznavanja rodne jednakopravnosti i roda, kao i možda sa daljim istraživanjem koje oslikava zašto je operacija takva kakva jeste, npr. u smislu odnosa moći između polova.

Četvrto „R“: realizacija – formulisanje novih ciljeva i mjera

R4 odgovara na pitanje: Kakav oblik bi trebala operacija da poprimi u cilju postizanja rodne jednakopravnosti? Opišite vašu viziju operacije prilagođene potrebama kako žena, tako i muškaraca.

Kada ste izvršili analizu i odgovorili na pitanja od R1 do R3, vrijeme je da odlučite da li se operacija mora promijeniti da bi ispunila ciljeve politike rodne jednakopravnosti. Tu možete formulirati svježiju viziju aktivnosti – viziju zasnovanu na potrebama žena i muškaraca. Da li trebate da formulišete nove ciljeve da bi ste unijeli rodnu jednakopravnost u priču? Ako je tako, koje korake trebate sprovesti da bi ste postigli ciljeve? Efekti ovog rada bi se trebali izmjeriti putem raznih indikatora. Indikatori se koriste za mjerenje koliko dobro ste postigli vaše ciljeve. Ako je cilj jednaka raspodjela resursa između žena i muškaraca, onda bi jedan indikator mogao da se sastoji od operativnih troškova razdvojenih prema polu.

Vizija

Pokušajte izraziti na koji način se operacija treba voditi, te šta se bi ona trebala da postigne da bi se ostvarila rodna jednakopravnosti.

Novi ciljevi i mjere

- Pregledajte trenutne ciljeve aktivnosti. Da li su oni dovoljni ili trebate da definišete nove zasnovane na rodnim uzorcima identifikovanim u analizi?
- Odlučite o tome koje mjere su neophodne za prilagođavanje narušenih rodni uzoraka.
- Odlučite o završnom datumu za postizanje ciljeva.

Popratne aktivnosti

- Odlučite o tome na koji način će se izmjeriti mjere u odnosu na nove ciljeve. Koje indikatore i ključne omjere treba koristiti za naknadno praćenje aktivnosti?
- Odlučite o tome kada i na koji način će se obaviti evaluacija i popratne aktivnosti.

ztrgafdgdtzwertyuiopasdfghjklzxcv
bnmqwertyuiopasdfghjklzxcvbnmq
wertyuiopasdfghjklzxcvbnmqwerty
uiopasdfghijklzxcvbnmqwertvuiopa

sdfg **Više informacija o rodno** sdfghj
klz **osviještenim** klzxcv
bnr **strategijama** bnmq
wei werty

Modul 5

uiopasdfghijklzxcvbnmqwertyuiopa
sdfghjklzxcvbnmqwertyuiopasdfghj
klzxcvbnmqwertyuiopasdfghjklzxcv
bnmqwertyuiopasdfghjklzxcvbnmq
wertyuiopasdfghjklzxcvbnmqwerty
uiopasdfghjxcvbnmqwertyuiopasdf
ghjklzxcvbnmqwertyuiopasdfghjklz
xcvbnmqwertyuiopasdfghjklzxcvbn

Više informacija o rodno osviještenim strategijama

Vježba

Svaka osoba će završiti sljedeće 4 izjave na 4 odvojene kartice:

Za mene pojam rodno osviještene strategije znači....

A ne znači ...

Neophodan je zbog toga što ...

Rizici su ...

Za ovaj dio vježbe izdvojite 10 minuta. Napišite prve definicije koje vam padnu na pamet. Ovo nije ni test ni takmičenje, već prilika za razmišljanje.

Kada su svi gotovi, svaka osoba stavi svoje kartice na zid i argumentovano je predstavi grupi.

Razumijevanje rodno osviještenih strategija

Jednako učestvovanje žena i muškaraca u svim aspektima društva je od suštinskog značaja za trajni rast i demokratiju. Simbolizuje nivo političke zrelosti društva.

Neuspjeh u transformisanju pozicije žena i muškaraca je dovela do toga da donosioci/teljice politike i onih koji rade na polju jednakopravnosti dovode u pitanje uticaj politika jednakih mogućnosti. Oni/e su shvatili/e da je potrebno radikalno preispitati društvene strukture i prakse, kao i veze između žena i muškaraca da bi se iskorijenili duboko usađeni i često sakriveni uzroci nejednakosti.

Izazivanje glavnih pravaca

Inicijative koje su posebno usmjerene prema ženama, a koje često operišu na marginama društva, su iako potrebne, ipak nedovoljne za pokretanje velike promjene.

Iako su mnoge od njih inovativne i od dobiti za žene koje direktno učestvuju u njima, one ne utiču dovoljno na usluge ili raspodjelu resursa glavnih politika i projekata, a takođe ne utiču puno na smanjenje ili ukidanje nejednakosti između žena i muškaraca.

Rodno osviještene strategije izazivaju glavne politike i raspodjele resursa. Njima se potvrđuje jaka međusobna povezanost između relativno nepovoljnog položaja žena i relativno povoljnog položaja muškaraca. Fokusiraju se na socijalne razlike između žena i muškaraca: razlika koje su naučene, a promjenjive tokom vremena, te variraju unutar i između različitih kultura.

Vrednovanje razlike

Osnovni uzrok problema leži u društvenim strukturama, institucijama, vrijednostima i vjerovanjima koji kreiraju i održavaju nejednakost između žena i muškaraca.

Pitanje nije na koji način „dodati“ žene različitim procesima, već na koji način preoblikovati ove procese da bi se stvorio prostor za uključivanje žena i muškaraca.

Rodno osviještene strategije počinju sa analizom svakodnevnih životnih situacija žena i muškaraca. One čine da njihovi različiti problemi i potrebe postanu vidljivi, osiguravajući da politike i prakse ne budu bazirane na netačnim pretpostavkama i stereotipima.

Takođe, pokazuju da žene i muškarci ne predstavljaju homogenu grupu. Pored njihovog roda, njih takođe obilježava njihova vjera, etničnost, obrazovanje, invalidnost, seksualna orijentacija, klasa i tako dalje, čime nastaju ili se pojačavaju dalje nejednakosti.

Donosioci/teljice politike i programski/e menadžeri/ce mogu da obezbijede bolje postavljanje ciljeva politike, efikasnije ostvarivanje rezultata i veću jednakopravnost ako uzmu u obzir različitost situacija žena i muškaraca.

Jednakost može da znači:

- tretiranje svih kategorija na istovjetan način (na primjer kada su u pitanju plate) i tretiranje kategorija različito u smislu priznavanja njihovih razlika (trudničko);
- uvođenje specifičnih aktivnosti usmjerenih prema ženama ili prema muškarcima da bi se pozabavili sa trajnim nejednakostima ili mijenjanje glavnih politika da bi se zadovoljile različitost okolnosti.

Dio problema jeste da se jednakopravnost često posmatra kao borba između jedne grupe - u ovom slučaju muškaraca, koji moraju da se odreknu moći i prednosti na uštrb druge grupe - u ovom slučaju žena.

Stvarni izazov jeste pokazati da svi mogu da imaju dobrobit od što veće jednakosti u društvu izgrađenog na prihvatanju razlika, a koje uzima u obzir i vrednuje individualne i grupne potrebe.

Rodno osviještene strategije

- se tiču smanjenja siromaštva, povećanja ekonomskog rasta i jačanja građanstva;
- predstavljaju proaktivni proces kreiran za rješavanje nejednakosti koje mogu i koje zaista diskriminišu drugi pol;
- su usmjerene na glavne ekonomske i socijalne politike kojima se isporučuju glavni resursi;

- predstavljaju dobar ekonomski smisao osiguravajući da žene kao i muškarci budu aktivni, korištenjem 100% proizvodne radne snage;
- predstavljaju dalji korak u traganju za jednakopravnošću;
- prepoznaju da rod jeste jedan od najtemeljnijih odlika organizovanja u društvu, te da utiče na naše živote od trenutka rođenja;
- pretpostavljaju priznavanje muških i ženskih identiteta;
- prepoznaju da postoje razlike između života žena i muškaraca, te da su prema tome naša iskustva i prioriteti drugačiji;
- uključuju volju za utvrđivanje uravnotežene podjele odgovornosti između žena i muškaraca;
- trebaju odlučnu političku akciju i podršku sa jasnim indikatorima i ciljevima;
- se neće desiti preko noći, te predstavljaju kontinuirani proces.

Rodno osviještene strategije znače (da):

- se razlike između žena i muškaraca nikada ne mogu koristiti kao osnova za diskriminaciju;
- radikalno preispitivanje načina na koji funkcionišu tržišta rada, kao i njihovog uticaja na zapošljavanje žena i muškaraca;
- dugoročne promjene u društvu, transformaciju roditeljskih uloga, porodičnih struktura i organizacije rada, vremena, pa čak i institucionalnih praksi;
- preoblikovanje glavnog pravca politika, a ne pridodavanje aktivnosti za žene na margine politika;
- partnerstvo između žena i muškaraca da bi se obezbijedilo da obje grupacije u potpunosti učestvuju u razvoju društva i da imaju jednaku dobit od društvenih resursa;
- reagovanje na temeljne uzroke nejednakosti i uvođenje popravkih aktivnosti;
- osiguravanje da inicijative ne samo da reaguju na rodne razlike, već teže prema smanjenju rodne nejednakosti;
- postavljanje pravog pitanja da bi se vidjelo gdje bi bilo najbolje preusmjeriti ograničeni resursi;
- obraćanje više pažnje na muškarce i njihovu ulogu u kreiranju što boljeg društva jednakosti.

Rodno osviještene strategije pokrivaju:

- kreiranje politike,
- donošenje odluka,
- pristup resursima,
- procedure i prakse,
- metodologiju,
- primjenu,
- monitoring i evaluaciju.

Formalna definicija Evropske unije

„Sistematsko razmatranje razlika između uslova, situacija i potreba žena i muškaraca u svim politikama i aktivnostima Zajednice: ovo je osnovna odlika principa rodno osviještenih strategija, koje je usvojila Komisija.

To ne znači da će se programi ili resursi Zajednice jednostavno učiniti pristupačnijim za žene, već prije znači simultanu mobilizaciju zakonskih instrumenata, finansijskih resursa, kao i analitičkih i organizacionih kapaciteta Zajednice da bi se u sve oblasti uvela želja za izgradnjom uravnoteženih odnosa između žena i muškaraca.

U tom smislu neophodno je i važno zasnovati politiku jednakopravnosti između žena i muškaraca na čvrstoj statističkoj analizi situacije žena i muškaraca u različitim segmentima života, kao i promjena koje se dešavaju u društvu.“

Evropska komisija. Komunikacija: „Inkorporiranje jednakih mogućnosti za žene i muškarce unutar svih politika i aktivnosti zajednice.“ (COM(96)67final). U elektronskoj formi ovaj dokument je dostupan samo na francuskom jeziku.

http://europa.eu.int/comm/employment_social/equ_opp/gms_en.html

Novi događaji

Komunikacija Komisije prema Savjetu, Evropskom parlamentu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regija - „Mapa puta prema jednakosti između žena i muškaraca 2006-2010.“

http://europa.eu/employment_social/gender_equality/gender_mainstreaming/roadmap_en.html

Šest prioriternih područja za djelovanje EU-a po pitanju jednakopravnosti polova za period 2006-2010:

- jednaka ekonomska nezavisnost za žene i muškarce;
- pomirenje privatnog i profesionalnog života;
- jednaka zastupljenost u donošenju odluka;
- iskorjenjivanje svih oblika rodno zasnovanog nasilja;
- eliminacija rodnih stereotipa;
- promovisanje rodne jednakopravnosti u vanjskim i razvojnim politikama.

Ovim se reafirmiše dvojak pristup rodne jednakopravnosti koji je zasnovan na rodno osviještenim strategijama (promocija rodne jednakosti u svim oblastima i aktivnostima politike) i specifičnim mjerama.

Vježba – Zašto rodno osviještene strategije?

Analiza snaga, slabosti, mogućnosti i prijetnji (SWOT⁸ analiza) strategije

Zašto upotrebljavati rodno osviještene strategije kao alat za upravljanje promjenom?

Poenta rodno osviještenih strategija jeste u promjeni.

Rodno osviještene strategije znače procjenu implikacija svake planirane aktivnosti za žene i muškarce - uključujući legislativu, politike ili programe – u svim oblastima i na svim nivoima.

ALI rodno osviještene politike zahtijevaju jako rukovodstvo i koordinaciju.

Kreirane su prije svega za vlade, ali se takođe mogu promovisati i omogućiti putem saradnje između vlada i ostalih ključnih učesnika. Oni uključuju NVO-e, ostala udruženja građana, privatni sektor, medije, tercijarne obrazovne/trening institucije i donatorske organizacije.

Rodno osviještene strategije uključuju ne samo vršenje uticaja na ljude i procedure da bi se promijenili, već i na sposobnost za upravljanje promjenom.

⁸ eng. Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats.

ztrgafdgdtzwertyuiopasdfghjklzxcv
bnmqwertyuiopasdfghjklzxcvbnmq
wertyuiopasdfghjklzxcvbnmqwerty
uiopasdfghjklzxcvbnmqwertyuiopa
sdfg' ' ' ' ' ' ' ' ' ' ' ;dfghj

Rod, mir i bezbjednost

klzx d zxcv
bnm nmq

Modul 6

wertyuiopasuijklzxcvbnmqwerty
uiopasdfghjklzxcvbnmqwertyuiopa
sdfghjklzxcvbnmqwertyuiopasdfghj
klzxcvbnmqwertyuiopasdfghjklzxcv
bnmqwertyuiopasdfghjklzxcvbnmq
wertyuiopasxcvbnmqwertyuiopasd
fghjklzxcvbnmqwertyuiopasdfghjkl
zxcvbnmqwertyuiopasdfghjklzxcvb
nmqwertyuiopasdfghjklzxcvbnmqw

Rod, mir i bezbjednost

Šta je u pitanju? Koji je cilj?

Isto kao što rat i mir različito utiču na žene i muškarce, tako oni mogu da imaju i različite ideje o tome šta ih čini bezbjednim.

Tradicionalno se mir i bezbjednost veoma usko definišu u smislu da se odnose na nacionalnu odbranu, pitanje u kojem se muškarci smatraju kao da su, na neki način, više prirodno sposobni i da imaju više znanja od žena.

Međutim, novi trend u diskursu bezbjednosti – koji se fokusira na „ljudsku bezbjednost“ i uključuje raznolikost faktora, uključujući ekonomsku sigurnost; kontrolu i upravljanje oružjem; demobilizaciju, razoružavanje i reintegraciju (DRR); reformu sektora pravosuđa i bezbjednosti – može da pruži plodne mogućnosti za razmišljanje o novim načinima razumijevanja sigurnosti.

Čini se da oružani sukob na svaki mogući način podupire rodne stereotipe, koji predstavljaju muškarce kao agresivne, moćne aktere, dok prikazuju žene kao bespomoćne, pasivne žrtve.

Međutim, u skorije vrijeme, rodno osviješteni teoretičari koji se bave ljudskom bezbjednošću se trude da sa više pažnje prikažu kompleksni spektar identiteta koje muškarci i žene zauzimaju u vrijeme rata.

Njihov rad pokazuje da rodno osviještene strategije u prevenciji sukoba i oporavku zahtijevaju više od jednostavne tvrdnje da su žene uvijek i samo žrtve, a da su muškarci uvijek i samo počinitelji nasilja.

Identifikovanjem toga na koji način se *pojedinci namjerno i svjesno mobilizuju za podršku procesa militarizacije*, dijelom kroz njihov rodni identitet, je od suštinskog značaja za razumijevanje pitanja zašto su ljudi spremni da prihvate i podrže rat.

Ciljevi uvođenja rodno osviještenih strategija u smislu prevencije konflikta i oporavka bi trebali da budu:

- **razumijeti na koji način su muški i ženski identiteti društveno konstruisani tako da podržavaju militarizovane ideologije;**
- **na bolji način uključiti žene, ženske perspektive u diskusije o svakom aspektu prevencije krize i oporavka.**

Zašto se uopšte truditi oko toga?

Pravda i kredibilitet: Država koja uključuje obavezu prema nediskriminaciji u svoj statut (ili koja je potpisnica CEDAW-a ili nekih drugih konvencija o ljudskim pravima) šteti svoj kredibilitet ako ne upotrebi ovaj princip preduzimanjem praktičnih mjera za uključivanje žena u sve aspekte donošenja odluka vezanih za bezbjednost.

Efikasnost: Trenutno, mi ne samo da imamo sliku rata koja je nepotpuna, jer u njoj nedostaje istraživanje kompleksnih uloga koje igraju žene, djeca, muškarci koji ne učestvuju u borbama u vrijeme rata, kao što je to slučaj na Kosovu, gdje je došlo do povećanja trgovine s ljudima; već smo svjedoci toliko neuspjelih primjera operacija rekonstrukcije i izgradnje mira, a koji su pretežno vođeni i implementirani od strane muškaraca.

Moguće intervencije i ulazne tačke

Promocija jednakih mogućnosti unutar institucija bezbjedonosnog sektora: Vlade i donosioci/teljice politika mogu da uvedu politike pozitivne diskriminacije i politike nediskriminacije koje su usmjerene na povećanje broja žena zaposlenih u policiji, vojsci i vladajućim tijelima.

Svi zaposleni u bezbjedonosnom sektoru moraju biti obučeni tako da prepoznaju, spriječe i da na odgovarajući način reaguju na rodno zasnovano nasilje, te se politike o seksualnom uznemiravanju unutar bezbjedonosnih institucija moraju aktivno sprovesti. Osvještavanje i obuka rukovodećeg osoblja i funkcionera će takođe biti neophodno da bi se takve politike učinile efikasnim.

Osvještavanje o tome na koji način su žene pogođene sukobima i ratovima:

Osvještavanje i otvaranje debate o različitim ulogama žena i muškaraca, koja bi mogla da dovede do boljeg razumijevanja ovih uloga, kao i načina na koje muškarci i žene mogu da daju značajne doprinose u institucijama bezbjedonosnog sektora, kao i da ostvare jednaku dobit od reformskih inicijativa kao što su razoružavanje, demobilizacija i reintegracija, reforma pravosudnog i bezbjedonosnog sektora, itd.

Razdvajanje podataka prema polu i ostali načini integrisanja rodne perspektive u procjene potreba i programiranje: Trenutno je jako malo zemalja koje razdvajaju

podatke prema polu po pitanju uticaja ručnog vatrenog oružja, ili koje pokušavaju da istraže načine na koje rat i sukobi na različite načine utiču na muškarce i žene.

Rodne uloge u nasilnim sukobima i ratovima

Šta je u pitanju? Koji je cilj?

Rezolucija savjeta bezbjednosti 1325 je nastala iz vjerovanja da bi pojačavanje rodne perspektive u vladajućim i bezbjedonosnim strukturama na svim nivoima moglo dovesti do bolje prevencije sukoba, jer se razumijevanjem rodnih uticaja mogu redefinisati granice onoga što se smatra pod „bezbjednošću“.

U situacijama kada se oružani sukob zaista desi, rodno osviještene strategije su od suštinskog značaja da bi se prilikom uvođenja programa rekonstrukcije i razvoja osiguralo ispunjavanje različitih potreba muškaraca i dječaka, žena i djevojčica.

Šta je u pitanju? Koji je cilj?

Da bismo usvojili rodnu perspektivu, neophodno je imati bolje razumijevanje uloga koje muškarci i žene igraju u toku nasilnih sukoba.

Stereotipi o muškim i ženskim ulogama mogu da utiču na odluke o programiranju. Kao rezultat toga moglo bi se desiti da se tokom sprovođenja aktivnosti rekonstrukcije prevede različite uloge koje muškarci i žene zauzimaju u oružanom sukobu, te bi se time potkopali i svi napori njihovih mehanizama za prevazilaženje teškoća.

Žene su oduvijek bile uključene u nasilne sukobe na mnogo načina:

- žene i djevojke kao ratnice ili na drugi način povezane sa ratnim grupama, uključujući i „terorističke“ grupe;
- žene kao majke i supruge ratnika;
- žene kao dio civilnih zajednica koje su mete u toku konflikta;
- žene kao žrtve nasilja i ostalih ratnih zločina;
- žene kao počiniteljice ratnih zločina;
- žene kao hraniteljice i glave domaćinstava;
- žene kao njegovateljice za djecu, starije, ranjene i osobe sa invaliditetom;
- žene kao društvene i političke organizatorice za mir.

Slično tome, muške uloge su takođe veoma različite:

- muškarci i dječaci kao ratnici, uključujući i oružane pokrete otpora ili „terorističke“ grupe;
- muškarci kao žrtve zlostavljanja i nasilja;
- muškarci kao muževi, očevi i hranitelji odvojeni od svojih porodica;
- muškarci kao savjesni protivnici rata ili dezerteri;
- muškarci kao društveni i politički organizatori;
- muškarci kao (psihički i/ili fizički) ranjeni ili onesposobljeni.

Međutim, od suštinskog je značaja razumjeti ne samo na koji način se žene i koncepti ženskosti, kao i muškarci i koncepti muškosti uobličuju da bi podržali rat, već i na koji način su oni pogođeni sukobom i ratom.

Iako neki muškarci i žene vide rat kao mogućnost da pobjegnu od surovih životnih uslova, poboljšaju svoje bogatstvo, da se osvete ili dožive „uzbuđenje“, neki muškarci i žene uopšte ne biraju da učestvuju u oružanom sukobu.

Ljudi (pa čak i mala djeca) su prinuđeni da se bore ili obavezivanjem putem zakona ili drugih sredstava. U nekim zemljama u kojima rat i nestabilnost traju nekoliko godina, nove generacije odrastaju pod ekstremnim i često nasilnim uslovima, a rezultat toga je da su njihovi identiteti pod jakim uticajem militarizovanih konstrukcija ženskosti i muškosti.

Potrebno je pažljivo prilagoditi post-konfliktne programe rekonstrukcije i razvoja tako da bi mogli da pokriju veoma različite potrebe i iskustva širokog spektra odraslih i djece oba pola koja su kako žrtve, tako i počinitelji nasilja.

Iako sukobi i ratovi mogu da ukorijene rodne uloge i stereotipe, paradoksalno je da oni takođe mogu omogućiti pojedincima da izazovu stereotipe rodnih uloga i da preuzmu nove uloge.

Tako se može otvoriti velika mogućnost za žensku emancipaciju odmah nakon sukoba, pod uslovom da se post-konfliktne intervencije kreiraju tako da se u potpunosti iskoristi prednost raspada isključivih društvenih, kulturnih i ekonomskih struktura.

Rodno zasnovano nasilje: Potrebno je posebno spomenuti muško nasilje nad ženama u oružanom sukobu. Kako se žene često smatraju kao „čuvarice kulture“, one su veoma ugrožene u smislu seksualnog nasilja u toku sukoba, kada se silovanje i nasilna trudnoća mogu upotrijebiti kao oružja rata i genocida.

Od suštinskog je značaja da:

- vojne institucije prepoznaju da formalno i neformalno odobravanje silovanja i seksualnog zlostavljanja predstavlja ratni zločin, te da oni koji naređuju, odobravaju ili vrše takva djela moraju biti kažnjeni za zločin koji su počinili.
- se ženama treba pružiti adekvatna zaštita u toku sukoba od takvih zločina, a takođe bi se trebale obezbijediti službe i rehabilitacija u slučaju da budu žrtve tih zločina.

Muškarci takođe mogu biti žrtve seksualnog nasilja i silovanja u toku ratnih sukoba, te bi im se trebala pružiti ista vrsta zaštite i rehabilitacija u slučaju da budu žrtve takvih zločina, a počinitelji moraju biti kažnjeni za zločin koji su počinili.

Ilegalno je regrutovati bilo koga, muškarca ili ženu, ispod 18 godina starosti u oružane snage ili grupu. Rekrutovanje i korištenje djece ispod 15 godina starosti se smatra ratnim zločinom.

Zašto se uopšte truditi oko toga?

Pravosuđe: Sistematsko silovanje je 1998. godine konačno priznato na Međunarodnim sudovima za ratne zločine za Ruandu i bivšu Jugoslaviju kao „ratni zločin, zločin protiv čovječnosti i element genocida.“

Priznavajući muškarce i žene kao žrtve silovanja i ostalih oblika seksualnog zlostavljanja u ime „ratovanja“ jeste pitanje pravosuđa.

Potrebno je još dosta toga uraditi da bi se razmotrile pravne implikacije za široko rasprostranjene slučajeve otimanja i nagovaranja za pristupanje oružanim snagama, a za žrtve ovih zločina su potrebni posebni oblici zaštite i reparacije.

Zašto se uopšte truditi oko toga?

Kvalitet života: Nije nikakva nepoznanica da se u toku nasilnih sukoba kvalitet života u velikoj mjeri dovodi u pitanje i za žene i za muškarce. Međutim, neprepoznavanje različitih uloga koje muškarci i žene igraju u tim sukobima može još više da pogorša

kvalitet njihovih života, te da još više potkopa mehanizme njihove borbe za prevazilaženje teškoća.

Promovisanje nemilitarizovanog rukovođenja: prepoznavanje različitih uloga koje muškarci i žene igraju u toku nasilnih sukoba i ratova vodi do boljeg shvatanja njihovih potreba, snaga i potencijalnih doprinosa za izgradnju i održavanje mira kako u situacijama prije, tako i poslije konflikta. To može rezultirati demilitarizacijom i duboko promijeniti društvene stavove prema korištenju nasilja za postizanje političkih ciljeva.

Moguće intervencije i ulazne tačke

Nažalost, sama priroda konflikta i rata često znači da redovne politike i programi prestaju da normalno funkcionišu. Međutim, prepoznavanje različitih muških i ženskih uloga u nasilnim sukobima jeste veoma značajno na raznim ulaznim tačkama:

Pomoć u kriznim situacijama za izbjeglice i interno raseljena lica: Kao rezultat sukoba, mnogo ljudi često ostaje bez pristupa osnovnim potrebama, kao što su hrana i voda. Pored toga, mnogo je ljudi prisiljeno da napusti svoje domove, bilo tražeći utočište u drugim zemljama ili negdje unutar sopstvene zemlje. Njima je potrebna momentalna pomoć i podrška.

Podna perspektiva je od suštinskog značaja za ispunjenje potreba svih pogođenih prilikom distribucije pomoći i obezbjeđenja službi za pomoć stradalima. Jedno pitanje u tom smislu se tiče definisanja primalaca/teljica pomoći: Da li bi to trebali biti pojedinci/ke ili porodice?

Prilikom distribucije pomoći je moguće napraviti određene pretpostavke o prirodi porodičnih odnosa i sistema distribucije unutar društvenih mreža.

Osiguravanje distribucije za žene i djecu može tako zahtijevati da se distribucija pomoći fokusira na pojedinačne potrebe muškaraca, žena i djece unutar domaćinstava.

Na primjer, unutar pomoći koja se daje je potrebno integrisati zdravstvene usluge za reproduktivno i seksualno zdravlje.

Obuka o rodnoj osjetljivosti (koja bi trebala da uključuje i obuku o kulturalnoj osviještenosti) za humanitarne radnike u kriznim situacija, kao i umrežavanje sa ženskim organizacijama su dvije ulazne tačke kojima će se osigurati da se rodno osjetljivi pristup unese u aktivnosti davanja pomoći.

HIV, SIDA i ostale intervencije za reproduktivno zdravlje: HIV i SIDA ugrožavaju ljudska prava i rodne odnose, pogoršavaju društveno-ekonomsku krizu i potkopavaju „ljudsku bezbjednost“.

Rezolucijom 1308 se potvrđuje da se pandemija HIV-a i SIDA-e „pogoršava u uslovima nasilja i nestabilnosti...“. Samim karakteristikama koje definišu kompleksnu kriznu situaciju, kao što je sukob, društvena nestabilnost, siromaštvo i bespomoćnost pogoduju širenju HIV-a i ostalih zaraznih bolesti koje se prenose seksualnim putem.

Razoružavanje, demobilizacija i reintegracija, kao i ostali programi reforme bezbjedonosnog sektora se često pokreću u područjima sa visokim stepenom zastupljenosti HIV-a i SIDA-e ili okruženjima sa visokim stepenom rizika; veterani se smatraju za grupu sa visokim faktorom rizika. Da bi se izradile odgovarajuće intervencije potrebno je obratiti posebnu pažnju na orodnjene aspekte HIV-a i SIDA-e, kao i ostalih pitanja reproduktivnog zdravlja.

oprsthztrtrgafgdztwertyuiopasdfg
hijklzxcvbnmqwertyuiopasdfghijklzx
cvbnmqwertyuiopasdfghijklzxcvbn
mqljowertyuiopasdfghijklzxcvbnmq
wertyuionasdfghijklzxcvbnmqwerty

uiop	Napomene o rodu i	iopa
sdfgl	oružanom sukobu	dfghj
klzxc	Kontekst	lzxcv
bnm		nmq

Modul 7

wertyuiopasdfghijklzxcvbnmqwerty
uiopasdfghijklzxcvbnmqwertyuiopa
sdfghijklzxcvbnmqwertyuiopasdfghj
klzxcvbnmqwertyuiopasdfghijklzxcv
bnmqwertyuiopasdfghijklzxcvbnmq
wertyuiopoxcvbnmqwertyuiopasdf
ghijklzxcvbnmqwertyuiopasdfghijklz
xcvbnmqwertyuiopasdfghijklzxcvbn

Napomene o rodu i oružanom sukobu – kontekst

Izvor: ROD i ORUŽANI SUKOB – Opšti pregled, Amni El Jack, BRIDGE, avgust 2003.

1. Zašto izučavati rod i oružani sukob?

Oružani sukob pogoršava nejednakosti unutar rodnih odnosa koji su postojali u predratnom periodu.

.....

Intervencije moraju da uzmu u obzir različite realnost žena i muškaraca, koji mogu simultano da igraju uloge aktivista/kinja i roditelja, vojnika/inja i žrtava. Prepoznavanje i rješavanje te različitosti jeste od suštinskog značaja za utemeljenje održivih društava zasnovanih na rodnoj jednakosti odmah nakon prekida sukoba. Žene se nalaze u mnogo nepovoljnijem položaju u toku oružanog sukoba, ali to nužno ne znači da su muškarci uvijek počinitelji, te prema tome i pobjednici, a žene gubitnici.

Nejednakost koje žene doživljavaju u toku i nakon oružanog sukoba u svim društvima proističe iz dominantnog razumijevanja rodnih uloga. „Rod“ se odnosi na percepcije odgovarajućeg ponašanja, izgleda i stava za žene i muškarce koje proističu iz društvenih i kulturalnih očekivanja. U kontekstu oružanog sukoba, percepcija žena kao majki, supruga i njegovateljica, a muškaraca kao agresora i vojnika je još više naglašena. Iako žene i muškarci često preuzimaju tradicionalne uloge, u literaturi glavnih pravaca postoji tendencija da se pretjeruje sa stepenom do kojeg oni/e igraju stereotipne rodne uloge u oružanom sukobu. Realnost je takva da su žene takođe aktivne kao vojnkinje i agresorke, dok su muškarci kako žrtve, tako i ratnici.

Rodni odnosi se tako odnose na načine na koje su žene i muškarci u međusobnoj interakciji. Postojeće analize oružanog sukoba i poslijeratnog rješavanja situacije imaju različite slabosti – neke ignorišu žene, dok druge imaju pristup rodnog sljepila ili definišu ulogu žena na stereotipne načine. Neke i dalje posmatraju žene bez razmatranja rodnih odnosa.

.....

Primjer: *Majka može da bude hraniteljica porodice i aktivistkinja, a ovo uključivanje u stereotipne i nestereotipne uloge nosi posljedice za rodne odnose u njenom domaćinstvu. Intervencije koje su kreirane da bi joj pomogle, a koje nisu rodno osjetljive bi, na primjer, mogle da pretpostave da su njene potrebne ograničene na potrebe majke. Ovakva vrsta interpretacije osporava da ljudi, naročito žene, preuzimaju višestruke uloge i odgovornosti, te da doživljavaju široki spektar negativnih uticaja u vrijeme društvenih prevrata.*

Rodna analiza omogućava slojevitije razumijevanje o tome kako činjenica da žene ispunjavaju simultano višestruke uloge utiče na rodne odnose u domaćinstvu i u društvu. Jezik roda se odmiče od stereotipnih interpretacija o tome šta *bi* žene i muškarci *trebali* da rade i šta *bi im bilo potrebno*, a primiče se ideji da prihvati i podrži ono šta žene i muškarci *zaista rade* i *šta zaista trebaju*.

2. Rodni odnosi i sukob

Rodni odnosi su obično okarakterisani nejednakim pristupom ili distribucijom moći. U slučajevima kada je diskriminacija toliko dominantna, ona utiče na ostalu dinamiku oružanog sukoba. Preciznije rečeno, rodna analiza u oružanom sukobu naglašava razlike između žena i muškaraca u smislu njihovih orodnjenih aktivnosti, njihovih potreba, njihovog sticanja kontrole nad resursima i njihovih pristupa procesima za donošenje odluka u post-konfliktnim situacijama (UNDP 2002). Muškarci koji su ratno sposobni su najčešće oni koji se regrutiraju, te oni prema tome i ginu ili bivaju ranjeni u toku borbe. Žene, međutim, su glavne žrtve rata, bilo kao unesrećene ili indirektno raspadom porodice i struktura zajednice (Byrne 1996).

Žene i sukob:

Žene kao agresori

Stereotip žena kao urođenih njegovateljica se ne odražava uvijek na terenu. Mnoštvo primjera u kojima su žene bili aktivne ratnice ili podržavateljice „opresivnih“ država pokazuje da pretpostavke o ponašanju žena ili muškaraca može biti veoma kratkovidno i naivno:

- Žene su u velikom broju postale članice Nacističke stranke, te su služile u koncentracionim logorima.
- Pinočeov režim u Čileu je sedamdesetih godina dobio podršku od žena iz srednje klase.
- Žene radničke klase protestantske i katoličke vjere su učestvovala u napadima gomile u Sjevernoj Irskoj.
- Žene su služile u američkoj vojsci, a takođe i protestovale protiv nje.
- Postoje primjeri da su žene odobravale korišćenje silovanja protiv „neprijatelja“ i onih koje su konstruirane kao „ne prave žene“. (Adaptirano iz Jacobs, Jacobson i Marchbank, 2000: 12-13).

Kao rezultat nejednakih struktura moći koje rukovode njihovim odnosima sa muškarcima, žene i dalje doživljavaju diskriminaciju bilo da su u svojoj tradicionalnoj ili možda stereotipnoj ulozi kao žene i majke, ili su u ulozi agresorki i podržavateljica sukoba.

Muškarci i konflikt:

U toku sukoba žene i muškarcima različito doživljavaju nasilje, u svojim ulogama kako „žrtvi“, tako i „počinitelja“ (Moser i Clark, 2001:7). Seksualno nasilje se većinom vrši nad ženama, ali se u toku oružanog sukoba takođe siluju muškarcima i dječaci, kao oblik nasilja koje je smišljeno da razbije mušku moć. Ipak, čak i kada postoje dokumentovani dokazi o doživljajima muškaraca kao žrtava nasilja na ratištu, oni i dalje nastavljaju da budu opisivani kao „muški heroji“ (Moser i Clark, 2001:3). Zarkov (2001) tvrdi da je u slučaju bivše Jugoslavije, odbijanje da se muškarcima identifikuju kao žetve seksualnog nasilja u toku oružanog sukoba bilo racionalizovano u smislu odnosa moći u toku rata, kao i kasnijeg procesa izgradnje nacije, što je diktiralo ko može da bude obilježen kao žrtva seksualnog nasilja. Drugim riječima, žene mogu biti žrtve, ali muškarcima nisu nikada žrtve, što je negiranje jedne od orodnjenih stvarnosti oružanog sukoba.

Muškarci ne pate samo u smislu seksualnog zlostavljanja. Oni takođe doživljavaju kršenja ljudskih prava koja su drugačija, ali jednako nepravedna, od onih koja se nanose ženama, bilo kao zarobljenika rata, kao vojnika ili kao ljudi koji odstupaju od rodničkih normi (npr. homoseksualci, muški pacifisti). Muškarcima su takođe direktne mete u oružanim sukobima, te čine većinu žrtava koje ginu od malokalibarskog i lakog oružja. Sve veći broj domaćinstava koje vode žene u zonama sukoba su dovoljna ilustracija specifične ranjivosti muškaraca u ratu (El Jack, 2002).

3. Orodnjeni uticaji oružanog sukoba

Rodne nejednakosti su pojačane u toku perioda oružanog sukoba i nastavljaju se u toku poslijeratne rekonstrukcije. I žene i muškarcima pate od ratnih zlostavljanja i trauma, poremećaja i gubitka resursa. Uticaji ovih gubitaka se doživljavaju na različite načine, a žene su često neproporcionalno pogođene.

Bezobzira na geografski, politički ili društveni kontekst, oružani sukob otežava pristup hrani, zdravstvenim uslugama, obrazovanju i ostalim osnovnim robama i uslugama. Istraživanjem ovih pitanja, u ovom dijelu ćemo pokušati da pokažemo na koji način rat pojačava prijeratna stanja koja su karakterisana nejednakostima i nedostatkom pristupa resursima.

Nasilno raseljavanje

„Nasilno raseljavanje predstavlja najjasnije kršenje ljudskih, ekonomskih, političkih i društvenih prava, kao i nepoštovanje međunarodnih humanitarnih zakona“ (Moser i Clark, 2001:32). Ljudi su često bili protjerivani iz svoje zemlje zbog političkog, religioznog, kulturalnog i/ili etničkog progona u toku sukoba. Šta god da je slučaj, raseljavanje predstavlja izvor kršenja ljudskih prava, te rezultira posebnim vrstama nepovoljnog položaja za žene i muškarce.

Raseljavanje neproporcionalno šteti ženama, jer rezultira smanjenim pristupom prema resursima potrebnim za vođenje domaćinstva, te povećanjem fizičkog i emocionalnog nasija (El Jack, 2002). Raseljavanje takođe povlači za sobom društvenu isključenost i siromaštvo – uslove koji sami po sebi mogu da produže sukob.

Nasilno raseljavanje se često koristi kao ratna *strategija* koja je usmjerena prema rodnim odnosima kroz raspad porodice i destabilizaciju društva. Raseljavanje često dovodi do promjena u orodnjenim ulogama i odgovornostima kako za žene, tako i za muškarce. Demografske promjene koje su rezultat sukoba dovode do toga da sve više žena postanu glave domaćinstava. To je dovelo do promjena u podjeli rada kojima su kreirane nove mogućnosti za žene, ali u nekom smislu, i dalju marginalizaciju njihovog mjesta u društvu.

Raseljavanje ne utiče jednako na sve žene. Na primjer, u Sudanu su etničke grupe kao što su Dinka, Nuer, Nuba, kao i ostale grupe na jugu i Nuba planinama, marginalizovane zbog njihovog statusa manjine. Žene iz ovih grupa čine sve veći broj ratnih gubitaka i žrtava. Osim toga, dodatne odgovornosti koje žene imaju u produktivnom, reproduktivnom i radu zajednice se često prenose na mlađe djevojčice i dječake unutar porodice. Posebno mlađe djevojčice moraju da preuzmu više odgovornosti u vezi sa brigom o djeci, starijim i bolesnim, uz vođenje teškog rada u kući. Ovo prebacivanje odgovornosti utiče na dobrobit kao i budućnost ženskih članova domaćinstva (ibid).

Pored toga što proces raseljavanja izaziva ugroženost i traume, neke žene izvuku i dobit od raseljavanja. Mogu da dobiju prioritet u programima obuke i razvoja u zdravstvu i

obrazovanju, kao i u aktivnostima za ostvarivanje prihoda. Vještine koje žene dobijaju im omogućavaju da preuzmu nove uloge unutar njihovih domaćinstava, tako postajući hraniteljice u slučajevima kada su im muževi poginuli ili kada imaju probleme pri nalaženju zaposlenja nakon što su raseljene iz svojih domova i zajednica. Ovo premještanje odgovornosti predstavlja odvajanje od stereotipno „muških“ i „ženskih“ uloga. Muškarci, s druge strane, mogu da reaguju na ove promjene depresijom, alkoholizmom i eskalacijom nasilja nad ženama u privatnoj i javnoj sferi (de Alwis i Hyndman, 2002).

Relativno mala dobit koju žene ostvare kao posljedicu raseljavanja se nužno ne pretvara u izjednačene rodne odnose. Napredak „ženskih« interesa na površnom nivou fokusiranom prema ženama kojim se ne uspijevaju izazvati sveopšte paradigme rodnih razlika ostavlja ženama prostora za ispunjavanje novih uloga, ali im nedostaje institucionalna moć da bi se one mogle ispuniti efikasno (El-Bushra, 2000b: 6). Osim toga, postoji bojazan da postojeći međunarodni zakoni i rezolucije koriste termin rod, ali se u stvari fokusiraju samo na žene. Iako je to važno, oni jednostavno ne pružaju alate za razumijevanje *orodnjenih* uticaja, umanjujući potencijal za usvajanje izjednačenih rodnih odnosa.

Rodno zasnovano nasilje (RZN)

Fizičko i seksualno nasilje, naročito nad ženama, je i dalje dobro dokumentovana odlika oružanog sukoba. Ovaj izvještaj posmatra RZN kao nasilje, seksualno ili druge vrste, koje igra na rodne norme i rodno isključenja s ciljem fizičkog i psihičkog slamanja ljudi. Iako su žene najčešće žrtve RZN, i žene i muškarci mogu biti žrtve silovanja; povećane stope zaraze HIV-om, kao i ostalih polno prenosivih bolesti; oštećenja fizičkog i psihičkog zdravlja; poremećaja života; kao i gubitka samopouzdanja i samopoštovanja.

Nasilje nad ženama

Sukob pogoršava postojeće uzorke seksualnog nasilja nad ženama na dva glavna načina. Prvo, slučajevi „svakodnevnog“ nasilja, naročito nasilja u porodici se povećavaju prilikom raspada zajednica u toku i nakon sukoba (UN, 2002). Drugo, „svakodnevno“ nasilje eskalira u kontekstu muškosti i militarizovanih konfliktnih situacija. Formiranje logora za silovanje i pružanje seksualnih usluga okupirajućim oružanim snagama u zamjenu za resurse kao što je hrana i zaštita su dva primjera RZN u toku i nakon sukoba. Sukob izaziva različite vrste odnosa i nejednakosti moći. U kontekstu sukoba, na primjer, nasilje nad ženama predstavlja više od primjene moći nad ženama. Silovanjem žena, koje predstavljaju čistoću i kulturu jedne nacije, napadačka vojska takođe simbolički siluje i samu naciju.

Neke vrste RZN proživljavaju skoro u potpunosti samo žene i djevojčice u toku i nakon sukoba, kao što je nasilna prostitucija i seksualni rad; povećanje trgovine ljudima za seksualno i duge vrste roblja; kao i nasilna trudnoća. Takođe, uticaj RZN ima i posebne posljedice za žene i djevojčice uključujući seksualno kasapljenje; sterilnost; hrmonične reproduktivne/ginekološke zdravstvene probleme; i marginalizaciju iz porodice i društva zbog stigme koja je povezana sa seksualnim zlostavljanjem (UN, 2002).

U zonama sukoba, seksualno zlostavljanje je postalo oružje „etničkog čišćenja“, kao što je to bio slučaj u Bosni i Hercegovini i na Kosovu, gdje je silovanje korišteno od strane srpske policije i paramilitarnih snaga kao kazna ženama koje su pripadale Oslobođilačkoj vojsci Kosova (Human Rights Watch, 2000). Uzimajući u obzir da je silovanje korišteno u Bosni, ova vrsta zločina je takođe postala i uobičajena praksa pri raseljavanju u sukobu na Kosovu.

Silovanje kao oružje rata

„Žene su govorile predstavnicima/cama organizacije Human Rights Watch o svojim strahovima da će one i njihove kćerke biti silovane. Glasine o silovanju su naširoko kružile kako su porodice pokušavale da pobjegnu iz svojih domova. Starije žene su često oblačile svoje kćerke u široku odjeću i marame u pokušaju da maskiraju mlade djevojke u babe. Druge majke bi mazale svoje kćerke blatom i prljavštinom da ih učine manje privlačnim. Jedna majka je rekla Organizaciji Human Rights Watch: „Bojala sam se za moju kćer(i). Smršavila sam osamnaest kilograma u toku rata, jer sam se bojala da će mi kćeri biti silovane“. Druga žena je rekla: „Djevojčice su se bojale policije i stavljale su marame na glavu. Policajci bi im skinuli šalove i štipali ih za obraze, te im govorili da se ne pretvaraju da su stare žene. Djevojčice bi vrištale.“ Jedan doktor u Prištini je rekao: „Silovanje je bilo naš najveći strah. Naš glavni cilj je bio da izvedemo naše kćerke od dvadeset pet, dvadeset jedne, četrnaest do deset godina izvan zemlje“ (Vanderberg, 2000).

.....

Nakon slučajeva seksualnog nasilja, žene često bivaju odbačene od strane svoje porodice i zajednice. Uprkos sažaljenja zbog traume koju su te žene doživjele, društvo obilježava te žrtve kao „oštećenu robu“ (Bennett i ostali, 1995:9). Žene takođe imaju posebne potrebe za zdravstvenom zaštitom kao rezultat ovakvog zlostavljanja. Na primjer, potrebna im je dodatna prehrambena i zdravstvena podrška ako su trudne ili ako doje.

HIV/SIDA: Porast epidemije usred oružanog sukoba – zaraza HIV-om se povećava na ratnim i poslijeratnim područjima. Mnogi sukobi se dešavaju na područjima u kojim je zaraza HIV-om već veoma visoka (Smith, 2002:1). Poremećaji i raseljavanje izazvano sukobom mogu da dovedu do promjena u seksualnom ponašanju, povećane stope seksualnog zlostavljanja (npr. od strane oružanih snaga), kao i ograničenom pristupu ustanovama za analizu krvi (ibid).

Muškarci kao direktne i indirektne mete

Iako su muškarci veoma često počinitelji silovanja i nasilja u oružanom sukobu, a žene su žrtve, muškarci takođe mogu biti podvrgnuti fizičkom i seksualnom zlostavljanju.

.....
Muškarci su takođe indirektne mete nasilja nad ženama. Silovanje žena je oduvijek smatrano kao javni čin agresije, gdje je silovanje i „obeščaćenje“ žena način da se „povrijede i demorališu muškarci“ (Benett i ostali, 1995:8). Žene se smatraju kao čuvarice porodične časti, te često simbolišu rasnu čistoću i kulturu nacije. „Zlostavljanje i mučenje ženskih članova porodice muškarca pred njim se koristi za prenošenje poruke da je on podbacio u svojoj ulozi kao zaštitnik“ (UN, 2002: 16). Pored toga što se time narušavaju ženska ljudska prava, to u isto vrijeme predstavlja i napad na čitavu zemlju.
.....

RZN i rodni odnosi

Na koji način RZN utiče na rodne odnose? Jedan od uticaja je vidljiv u privatnoj ili domaćoj sferi, gdje žene više vjerovatno doživljavaju povećanje nasilja, ne samo od ruke okupacionih ili državnih snaga, već i od strane muškaraca u domaćinstvu u poslijeratnom periodu. Žene u ratnim zonama često doživljavaju fizičko i seksualno zlostavljanje od strane muških supružnika koji su poniženi oružanim sukobom i osakaćeni krivnjom i bijesom jer nisu uspjeli da preuzmu svoju dodijeljenu odgovornost zaštite svojih žena (El Jack, 2002). Međutim, važno je zapamtiti da povećano RZN u toku i nakon konflikta često odražava uzorke nasilja koje su postojale u prijeratnom periodu.

Predodžbe o „javnom“ nasuprot „privatnom“ domenu predstavljaju barijere za rad sa žrtvama fizičkog i polnog nasilja. Nasilje se smatra privatnim pitanjem, kako unutar tako i izvan sukoba. Podjela između privatnog i javnog čini mnoge od ovih problema „nevidljivim“ – „bilo bukvalno, jer se dešavaju iza zatvorenih vrata, ili efektivno, jer ih pravni sistemi i kulturalne norme takođe često tretiraju ne kao zločin, već kao porodična stvar ili uobičajeni dio života“ (WHO, 2003). Ovo se dalje komplikuje u toku oružanog sukoba jer se fizičko i polno nasilje, naročito nad ženama, često dešava u javnosti ili na

očigled porodice i/ili zajednice. Međutim, ženama i muškarcima je oporavak od traume često ometen nemogućnošću da se priča o tome jer se to smatra privatnom stvari.

Seksualni rad i seksualno roblje u toku perioda sukoba takođe ostavljaju posljedice na rodne odnose. Žene u zonama sukoba su često prinuđene da pružaju seksualne usluge vojnicima da bi preživjele. Ali kao što uokvireni tekst u nastavku prikazuje, muškarci su nevoljni da prihvate promijenjene uloge žena, što dovodi do dugoročne ogorčenosti i poremećaja u porodici.

4. Zaštita ljudskih prava i promovisanje rodne jednakopravnosti

Ljudska prava nasuprot ljudskoj bezbjednosti

Ljudska prava

Istorijski su glavne definicije o ljudskim pravima, iako naizgled rodno neutralne, bile pretežno zasnovane na iskustvima muškaraca. Član dva UN-ove Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima iz 1948. godine priznaje ljudska prava kao univerzalni ideal poštovanja čovječnosti na koje svi ljudi imaju pravo, ali posebno ne spominje žene.

Međunarodni zakoni i konvencije koje štite ženska ljudska prava

Značajni instrumenti međunarodnih ljudskih prava i međunarodni humanitarni zakoni u vezi sa ženskim ljudskim pravima uključuju sljedeće:

- Povelja Ujedinjenih naroda (1945)
- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948)
- Kancelarija Visokog komesara UN-a za ljudska prava (OHCHR) Međunarodni sporazum o ekonomskim, socijalnim i kulturalnim pravima (1966)
- Deklaracija o zaštiti žena u krizama i oružanim sukobima OHCHR -a(1974)
- Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama (CEDAW) (1979)
- Najrobijske napredne strategije za napredovanje žena (1985)
- Kancelarija Visokog komesara UN-a za izbjeglice (UNHCR) – Politika o ženama izbjeglicama (1990)
- Bečka deklaracija i program akcije UN-a (1993)
- UN-ova deklaracija o eliminaciji nasilja nad ženama (1993)
- Pekinška deklaracija i platforma za akciju (1995)
- Opcionalni protokol za CEDAW (1999)
- Windhoek deklaracija: Namibijski akcioni plan o „Rodno osviještenim strategijama za rodnu perspektivu u višedimenzionalnim operacijama za podršku miru“ (2000)
- Rezolucija 1325 o ženama, miru i bezbjednosti Savjeta bezbjednosti UN-a (UNSC) (2000)
- Rezolucija Evropskog parlamenta o rodnim aspektima rješavanja sukoba i izgradnje mira (2000)

Šta je Rezolucija 1325 Savjeta bezbjednosti UN-a?

Oktobra 2000. godine je Savjet bezbjednosti UN-a održao debatu o Ženama, miru i bezbjednosti, koja je 31. oktobra 2000. godine dovela do usvajanja Rezolucije Savjeta bezbjednosti 1325. Između ostalog ovom se Rezolucijom potvrđuje da je razumijevanje uticaja oružanog sukoba na žene i djevojčice, kao i postojanje efikasnih institucionalnih aranžmana koji garantuju njihovu zaštitu i potpuno učestvovanje u mirovnom procesu mogu značajno da doprinesu međunarodnom miru i sigurnosti.

5. Rod u intervencijama za razrješenje sukoba

Humanitarna pomoć

U skladu sa Evropskom zajednicom (EZ), humanitarna pomoć je usmjerena na:

„...sprječavanje ili ublažavanje patnje, (i) usmjerena je prema žrtvama bez diskriminacije na osnovu rase, etničke grupe, religije, pola, starosti, nacionalnosti li političke pripadnosti, te se ne smije rukovoditi ili biti predmet političkih razmatranja ... odluke o humanitarnoj pomoći se moraju donositi

nepriistrasno i isključivo u skladu sa potrebama i interesima žrtava...“ (Propis Evropskog savjeta EZ 1257/1996, citirano u Stevensonu i Macraeu, 2002).

Postoji rizik da „nepriistrasne“ procjene potreba i interesa žrtava kao što su navedene u definiciji, međutim, budu rodno slijepe prilikom njihove isporuke. Uzimajući u obzir da se rodna diskriminacija često karakteriše nejednakom distribucijom resursa, način na koji se raspodjela resursa vrši - bilo direktno u vidu pomoći ili indirektno u vidu podrške - može uveliko da utiče na rodne odnose. Nažalost, intervencije humanitarnih grupa često pokazuju nedostatak osjetljivosti na rod. Grupe koje su marginalizovane – bilo zbog pola, rase, klase, etničnosti, religije, kulture, nacionalnosti, seksualnosti ili političke pripadnosti – mogu biti dalje stavljene u nepovoljan položaj putem programa humanitarne pomoći i podrške koji zauzimaju stav navodne „neutralnosti“ (de Alwis i Hyndman, 2002: 28).

.....

Obezbjeđivanje direktnih osnovnih potrepština kao što je hrana, sklonište i aktivnosti kojima se ostvaruje prihod jeste suštinski značajno za društva koja su razorena sukobom, naročito za žene koje su često ostavljene sa teretom odgovornosti obezbjeđivanja uslova života za njihove porodice. Ali inicijative kojima se stavlja neproporcionalni naglasak na

direktne ili kratkoročne potrebe, prije nego na dugoročni razvoj nisu dovoljne za transformisanje rodnih odnosa i poboljšanje života žena.

Razoružavanje, demobilizacija i reintegracija (RDR)

RDR je program koji je kreiran za reintegrisanje bivših ratnika/ca nazad u poslijeratno društvo. Integrisanje rodno osviještenih okvira unutar RDR-a je neophodno u poslijeratnoj rekonstrukciji iz razloga što se time pojačava jednako učešće žena i muškaraca u pregovorima za rješavanje sukoba i procesima za izgradnju mira, bilo kao bivših ratnika/ca, ili kao porodica i članova/ica zajednice koji primaju bivše ratnik/ce.

UN je prepoznao da omogućavanje veteranima/kama, njihovim porodicama i primateljskima zajednicama, kao i snagama koje se bave njihovom ponovnom integracijom da imaju razumijevanje o orodnjenim dimenzijama oružanog sukoba i poslijeratne rekonstrukcije, jeste od suštinskog značaja za trajni mir i razvoj. To je ilustrirano Tačkom 13 Rezolucije UNSC 1325, koja poziva da „svi koji su uključeni u planiranje za razoružavanje, demobilizaciju i reintegraciju razmotre različite potrebe ženskih i muških bivših ratnika/ica, te da se u obzir uzmu i potrebe izdržanih članova njihovih porodica“ (UN, 2000).

.....

Mijenjanje rodnih odnosa u poslijeratnom društvu

Nisu samo ratni veterani/ke ti koji trebaju podršku i pomoć. Mnoge žene u primateljskim zajednicama postanu glave domaćinstava u odsustvu muških hranitelja. Muški ratni veterani, očekujući da će se vratiti svojoj ulozi hranitelja porodice, se suočavaju sa realnošću da su žene uspjele da se izbore same, a ovo odstupanje od stereotipnih muških i ženskih uloga nije lako vratiti nazad. U međuvremenu, žene koje su imale nestereotipnu ulogu ratnica mogu očekivati da zadrže rukovodstvo ili nezavisnost koju su dobile u toku sukoba, dok muškarci očekuju od njih da se vrate kući i nastave da ispunjavaju stereotipnu ulogu supruge/njegovateljice/majke.

Postoji nedostatak savjetodavnih i ostalih usluga koje uzimaju u obzir ove rodne posljedice rata za veterane/ke i primateljske zajednice.

Očuvanje mira i izgradnja mira

Za žene se generalno smatra da im nedostaje stručnosti za funkcionisanje u javnoj areni, te su isključene iz onih procesa i institucija koje se smatraju *političkim*. Ovaj manjak zastupljenosti se proširuje i na aktivnosti očuvanja i izgradnje mira koje se naširoko smatraju političkim, kao što su formalni mirovni pregovori, medijacija i diplomatija.

Očuvanje mira se odnosi na vojnu i civilnu prisutnost UN-a koji uz pristanak uključenih strana kontroliše sukobe i njihova razrješenja, dok u isto vrijeme obezbjeđuje sigurnu isporuku humanitarne pomoći (UN, 1995). Izgradnja mira uključuje izgradnju institucija zakonskih i ljudskih prava, kao i pravedno i efikasno rukovodstvo, te procese i sisteme za razrješavanje sukoba (Morris, 2000).

Izgradnja mira se generalno posmatra kao „mekša“ ili feminizirana strana poslijeratne rekonstrukcije. Ako su žene povezane sa bilo čim u poslijeratnoj rekonstrukciji, onda su to aktivnosti izgradnje mira kao što je isporuka primarnih zdravstvenih usluga, usluge savjetovanja i obrazovanja, ili pomoć u obezbjeđivanju osnovnih potreba i ostvarivanje prihoda. Suprotno tome, očuvanje mira je poprilično maskulinizovano i militarizovano. Muška uključenost u očuvanje mira se tiče patroliranja ulicama i granicama i održavanja kontrole i zaštite ljudi, prije svega žena i djece.

Ovakvo tumačenje očuvanja mira i izgradnje mira kao odvojenih i različitih elemenata, gdje su žene one koje se štite, a muškarci oni koji štite pogrešno predstavlja stvarnost. Žene su takođe i aktivne čuvarice mira u vojnim snagama, a muškarci takođe učestvuju u aktivnostima izgradnje mira.

6. Rodno osviještene strategije i organizovanje žena

Šta su rodno osviještene strategije

Ekonomski i socijalni savjet UN-a (ECOSOC) je 1997. godine definisao rodno osviještene strategije na sljedeći način:

Perspektiva rodno osjetljivih strategija u svim oblastima i na svim nivoima predstavlja proces procjene implikacija za žene i muškarce u svim planiranim akcijama, uključujući zakone, politike i programe.

To je strategija kojom se interesi i iskustva žena kao i muškaraca čine integralnim dijelom dizajna, implementacije, monitoringa i evaluacije politika i programa u svim političkim, ekonomskim i društvenim sferama, tako da žene i muškarci imaju jednaku dobit, prekidajući kontinuirani tok nejednakosti.

Krajnji cilj rodno osviještenih strategija jeste postizanje rodne jednakopravnosti (UNDP, 2002: 8).

Orodnjena prava i pristupi bezbjednosti bi trebali da čine analizu za širenje postojećih definicija ljudskih prava. Uvođenje roda u ove pristupe bi nam omogućilo da prevaziđemo karakterizacije pasivne „ugrožene“ grupe i „žrtve“ kojima se negira stvarnost da su muškarci takođe žrtve, a da su žene takođe agresorke u toku i nakon oružanog sukoba. Kao što ćemo vidjeti u nastavku ovog dijela, ženske organizacije su

počele ovaj proces putem lobiranja nacionalnih i međunarodnih vlada i tijela da priznaju doprinos žena kao aktivnih graditeljica mira.

.....
Uključenost žena samo po sebi nije dovoljno da osigura rodnu osjetljivost.

Žensko organizovanje

Rezolucija UNSC 1325 je jasna po pitanju potrebe da se zaštite ženska prava i da se podrži rad ženskih organizacija u naporima za izgradnju mira. Uprkos ovim obavezama, orodnjeni načini na koje se muškarci i žene, a naročito žene, aktivno povezuju i viktimiziraju u oružanim sukobima i procesima rekonstrukcije nisu prepoznati u tumačenjima rata i perioda poslije rata, koja i dalje ostaju rodno slijepa.

Zaključci:

Kada je u pitanju rodno zasnovano nasilje (RZN), na primjer, ženske žrtve se odbacuju od strane porodice i zajednice, dok se muškim žrtvama ne daje pristup uslugama savjetovanja i ostalom. Negiranje ovih i ostalih trauma koči naše razumijevanje o rodnim odnosima, osljepljujući nas tako da nismo u stanju da nađemo načine na koje možemo da promovišemo rodnu jednakopravnost, te da time doprinesemo izgradnji održivih i miroljubivih poslijeratnih društava.

Društveni prevrat koji je izazvan sukobom stvara potencijal za redefinisane rodne odnose. Međutim, bez dodjele odgovarajućeg finansiranja, podrške i resursa za promovisanje rodne jednakopravnosti u *svim* aspektima rekonstrukcije postoji rizik da se u poslijeratnom periodu umjesto transformisanih ponovo ustanove stare, opresivne i diskriminatorne patrijarhalne institucije.

Vježba Radne grupe Popuni tabelu baziranu na informacijama koje vam je omogućila radna grupa u Sesiji Gender Analize:

<u>Gender Inequality</u>	(Policy) Objective	Outputs	Activities	Indicators
1.		1.1		
		1.2		
		1.3		
		1.4		